

Soudobá rodina, její formy a proměny

Věra Řezáčová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Věra ŘEZÁČOVÁ**
Osobní číslo: **H118264**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Soudobá rodina, její formy a proměny**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na komparaci proměny rodiny v rámci historického vývoje;
- na vymezení rodiny jako nejvyšší životní hodnoty;
- na vliv výchovného prostředí na rozvoj dítěte;
- na hledání odpovědi na otázku, proč dnes dochází k tak častému rozpadu rodiny;
- na různé podoby rodinného soužití.

Součástí práce bude drobný sociologický výzkum zaměřený na rodinu a rodinné vztahy v současných socioekonomických podmínkách, na spokojenost rodin žijících na venkově a ve městě ve vybrané lokalitě na Vysočině.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Kraus, B., Poláčková, V. **Člověk, prostředí, výchova**. Brno: Paido, 2001.

Matějček, Z., Dytrych, Z. **Krizové situace v rodině očima dítěte**. Praha: Grada, 2002.

Matoušek, O. **Rodina jako instituce a vztahová síť**. Praha: SLON, 1993.

Možný, I. **Rodina a společnost**. Praha: SLON, 2006.

Možný, I. **Sociologie rodiny**. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999.

Singly, F. de. **Sociologie současné rodiny**. Praha: Portál, 1999.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

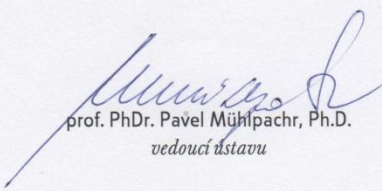
Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

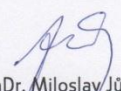
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
VĚRA REZÁTOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 12. 3. 2013

.....

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce s názvem „**Soudobá rodina, její formy a proměny**“ se zaměřuje na rodinné prostředí - rodinu, rodinný život, postavení ženy a muže, rodičovství a vliv výchovného prostředí na rozvoj osobnosti. Během posledního tisíciletí poznala společnost tři podoby rodiny - rodinu tradiční, moderní a postmoderní. Struktura rodiny a její funkce stále prochází změnami, což vede k proměnám celé společnosti. Rodina stále byla a je považována za jednu z nejvyšších životních hodnot.

Klíčová slova: socializační útvar, rodina, generace, instituce, primární skupina, identifikace, historický vývoj, tolerance

ABSTRACT

This bachelor work named „**Contemporary family, its forms and transformations**“ concentrates on the family background - the family, the family life, the status of woman and man, the parenthood and the influence of the family background on the progress of the personality. During the last millennium the society has seen three forms of the family - the traditional family, the modern and the post-modern. The structure of the family and her functions permanently undergoes changes, which brings changes in the whole society. The family has been and still is regarded as one of the highest life values.

Keywords: socialization department, family, generation, institution, primary group, identification, historical developmentn, tolerance

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní Mgr. Renatě Oralové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Poděkování za pomoc a morální podporu patří též mé rodině.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Věra Řezáčová

OBSAH

ÚVOD.....	8
-----------	---

I TEORETICKÁ ČÁST

1	RODINA V KONTEXTU HISTORICKÉHO VÝVOJE.....	12
1.1	TRADIČNÍ RODINA	12
1.2	VÝVOJ RODINY	14
1.3	MODERNÍ RODINA	15
1.4	POSTMODERNÍ RODINA	16
1.5	DÍLČÍ ZÁVĚR	18
2	VYMEZENÍ POJMU „RODINA“.....	19
2.1	Z HLEDISKA PRÁVA	19
2.2	Z HLEDISKA PSYCHOLOGIE.....	21
2.3	Z HLEDISKA SOCIOLOGIE.....	24
2.4	DÍLČÍ ZÁVĚR	25
3	SOUDOBA RODINA.....	27
3.1	FUNKCE RODINY	27
3.2	FORMY DNEŠNÍHO SOUŽITÍ	29
3.3	PROBLÉMY DNEŠNÍ RODINY.....	30
3.4	VLIV PROSTŘEDÍ NA DÍTĚ	33

II PRAKTICKÁ ČÁST

4	VÝZKUM SPOKOJENOSTI RODIN NA VYSOČINĚ	37
4.1	CÍL, ÚKOLY, STANOVENÍ HYPOTÉZ	37
4.2	METODIKA PRŮZKUMU A POPIS SOUBORU RESPONDENTŮ.....	37
4.3	VYHODNOCENÍ, ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....	38
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	58
	SEZNAM GRAFŮ	61
	SEZNAM PŘÍLOH.....	62

ÚVOD

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

S rodinou a domovem přicházíme do styku od svého narození až do konce svého života. Společně žijeme s rodinnými příslušníky, kteří jsou nám nablízku ať v radostných či těch smutnějších životních situacích. Rodina je pro každého z nás vším, je velikým vzorem a bohatstvím. Smyslem rodiny by tudíž měla být vzájemná podpora a pomoc mezi jednotlivými členy. Hlavně pro dítě je rodina velkým vzorem. Dítě v rodině, jako v primární skupině, se učí určitým vzorcům chování, napodobování a identifikaci.¹ Tento jedinec je pak ovlivněn vzájemnými vztahy jednotlivých členů rodiny, duchovním a kulturním prostředím. Dítě většinou zaujímá stejné či obdobné postoje jako jeho rodiče, uznává stejné tradice i církevní vyznání. Dítě se snaží být nápodobou svých nejbližších.

Každý pocházíme z nějaké rodiny, proto téma mojí bakalářské práce „**Soudobá rodina, její formy a proměny**“ nemůže být cizí žádnému z nás. Téma týkající se rodiny mě oslovilo, otázek kolem rodiny se naskytá celá řada, proto bych se chtěla ve své práci některými z nich zabývat a u nich se pozastavit. Tak jako běh času, se mění i vývoj rodiny, proto nejdříve porovnam proměny rodiny v rámci historického vývoje. Dále mě napadá otázka, proč dnes dochází k tak častému rozpadu rodiny? Je v dnešní uspěchané době opravdu tak málo tolerance mezi partnery? Ve své práci se rovněž zaměřím na různé formy dnešního soužití, a v neposlední řadě také na rodiny žijící ve městech a na vesnicích. Kterým rodinám se žije nejlépe?

Cílem bakalářské práce bude charakterizovat a specifikovat soudobou rodinu, její formy a proměny v rámci historického vývoje. Popsat různé formy dnešního soužití, vymezit problémy současné rodiny i vliv výchovného prostředí na rozvoj dítěte. V praktické části bude hlavním cílem práce zjistit spokojenost rodin žijících ve městech a na vesnicích.

Všichni víme to, co bylo již zmíněno, že rodina je společenstvím rodičů a dětí. Dítě je pro rodiče velikým darem, ale i pro dítě je fungující úplná rodina velkým štěstím, rodina milující mámy a milujícího táty, na které se může vždy obrátit, kteří jsou mu oporou. Opora a pomoc rodičů je nesmírně důležitá pro nerušený a zdravý vývoj

¹ http://vych.poskolak.cz/files/otazky/psy_rodina_vychovne_styly.pdf [28. 2. 2013]

dítěte. Vždyť dítě dostane do života právě obraz své rodiny, možná někdy i obraz, který by dítě samo rádo trochu pozměnilo...

Proto je velké štěstí, když se potkají dva, kteří si rozumí, zplodí děti, tím vytvoří rodinu. A žijí v pevném, krásném a stabilním svazku i nadále. Tím vytvoří pevnou rodinu. Rodinu, jako životní oporu, hezky popsal Ivo Možný ve své knížce *Česká společnost: „Člověk prý vynalezl rodinu, když zjistil, že nikomu se nedá věřit. Je to už velmi dávno, ale od té doby nikdo nic lepšího nevymyslel. Rodina je ideální krabičkou poslední záchrany, když přijdou těžké časy.“*²

Stabilní a pevná rodina je tedy životní oporou jednotlivých členů rodiny, ale i základem celé společnosti. Dnešní rodiny ovšem nežijí tak, jak by měly, nejsou pořádané a nedrží pohromadě. V současné době statistiky uvádějí vysokou míru rozvodovosti. Lidé si nerozumí, proto nemohou společně vychovávat děti. Ale jak k tomu přijdou děti, které jsou již na tomto světě, kdo se o ně postará? Snad jen, pokud jsou po rozvodu manželství oba rodiče i nadále rodiči, pak je to možné. Pokud ale převezme zodpovědnost za své děti jen jeden z rodičů a druhý vůbec nefunguje, přestal být svým způsobem rodičem, přestal se starat a zajímat o své děti, pak má ten druhý rodič mnoho práce a úkolů, být zde, pro své děti.

Ve své bakalářské práci se budu tematikou o rodině dále zabývat. Práce bude členěna do čtyř kapitol podle obsahových souvislostí. Tyto hlavní čtyři kapitoly budou systematicky rozčleněny na další podkapitoly. V práci nebude chybět ani úvod, abstrakt, závěr, seznam použité literatury a přílohy. První kapitola se bude zabývat rodinou v průběhu historického vývoje, druhá vymezením pojmu „rodina“, třetí kapitola bude charakterizovat soudobou rodinu, její funkce, formy, problémy a prostředí, čtvrtá se pak bude věnovat samotnému výzkumu spokojenosti rodin na Vysočině. K práci bude použito literatury a pramenů, včetně internetových zdrojů, které budu v rámci tématu považovat za důležité a budou dobře vystihovat danou problematiku rodiny.

A jak souvisí téma rodiny se studijním programem „Sociální pedagogika“? Sociální pedagogika je obor, který soustřeďuje poznatky z oblastí pedagogické, speciálně pedagogické, právní, psychologické, sociologické, psychiatrické. Je tedy oborem celospolečenským.³ Stejně tak i rodina řeší komplexně nejrůznější problémy, souvisí

² MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1.vyd. Praha: Portál, 2002, s. 25

³ KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 13

s řadou oborů a vědních disciplín. V rodině poznáváme lásku, porozumění, pochopení, učíme se komunikovat a spolupracovat. I sociální pedagogika je nápomocna pro zlepšení komunikace v rodině. Pomáhá při výchově dětí a působí také preventivně. V rodině rovněž získáváme důvěru k druhým lidem, osvojujeme si morální pravidla a hodnotový systém, cítíme se v ní bezpečně a jistě. Toto všechno nám rodina předává, aniž bychom si to uvědomovali.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA V KONTEXTU HISTORICKÉHO VÝVOJE

Celkový pohled na rodinu se v průběhu minulých staletí od nástupu křesťanství až do dnešních dnů značně změnil. Důvody, ke kterým ve společnosti docházelo, byly změny politické, ekonomické i sociální.⁴ Na počátku nového století však rodina i nadále zůstává nepostradatelnou a těžko nahraditelnou institucí. Přes všechny problémy a peripetie, kterými rodina prochází ve svém historickém vývoji, je stále převodním mechanismem v předávání hodnot z generace na generaci, nejvýznamnějším socializačním činitelem. Stojí na počátku rozvoje osobnosti.⁵ A jakou plnila funkci rodina tradiční, moderní a postmoderní? Těmto otázkám se budu věnovat v následující kapitole.

1.1 Tradiční rodina

Jedná se o období před průmyslovou revolucí, od počátku zemědělství, kde se spíše hovoří o stavovské rodině. V písemných pramenech je častější výraz - domácnost (dům, hospodářství), který zahrnuje jak pokrevně příbuzné členy rodiny, tak i podruhy, čeled' další jedince v domě.⁶ „Důležitá pro definici této jednotky není pokrevní příbuznost, ale společné hospodářství a stolování (jídlo u jednoho stolu). Vztah hospodáře k čeledi a podruhům je do značné míry stejný, jakým je vázán ke svým pokrevním příbuzným.“ Tradiční - stavovská rodina je typická tím, že sloužila jako ekonomická jednotka. Stát minimálně zasahoval do chodu soběstačných vedených domácností. Nejrozšířenější formou rodiny byla rodina vícegenerační.⁷

John Hajnal se zabýval historickou typologií utvářením rodin a v roce 1965 rozlišil **dva základní historické modely rodiny**: severozápadní a jiho-východní, které se podle něj stabilizovaly někdy počátkem 16. století. „Hajnalova linie“ probíhala někde na pomezí dnešní Moravy a Slovenska.

Čechy a větší část Moravy patřily do **severozápadního** modelu, který byl charakteristický těmito znaky:

- malý počet členů rodiny (v průměru 4 - 5 osob)
- nižší míra pokrevního příbuzenství v rodině
- vyšší věk vstupu do manželství (25 - 26 let)

⁴ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: SLON, 2008, s. 14

⁵ KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 33

⁶ HORSKÝ, J., SELIGOVÁ, M. *Rodina našich předků*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 17

⁷ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina> [3. 11. 2012]

- 10% - 25% neprovdaných žen a neženatých mužů, k uzavření sňatku museli mít potenciálně snoubenci půdu, na které by se mohli usadit a která by jim zajistila obživu
- dědické právo - majetek dědil prvorozený syn, musel vyplatit matku a sourozence. Stanovila se odhadní cena celého majetku a buď jim nový vlastník dal jednorázovou sumu, anebo musel vyplácet závdavky.⁸

Druhý - **jihovýchodní** model rodiny byl typický těmito znaky:

- mnohočlenné rodiny
- vysoká sňatečnost
- sňatkový věk 20 - 21 let
- dědické právo - přesně se neví, kdo co dědil, ale sourozenci (jen sestry se vyvdávaly jinam) zůstávali na statku, fungovala tedy velkorodina
- velkorodina byla charakteristická pro jihovýchodní model, naopak v severozápadním modelu nikdy pod jednou střechou dlouhodobě nežily dva manželské páry.

„Hajnalova teorie dvojího modelu byla mezi odbornou veřejností vesměs přijata, ale nově byl model regionálně zjemněn a ukazuje se, že ne všechny znaky byly tak přísně dodržovány jak na jihovýchodě, tak na severozápadě Evropy.“⁹

V **tradiční rodině** nebyl výběr manželského partnera v rukou těch, kteří zakládali rodiny v novém pokolení, ale byl v rukou jejich rodičů. Rodiče především vybírali s ohledem na to, nakolik je uvažovaný partner vhodný z hlediska zachování společenského postavení rodiny, jejího majetku i kulturního habitu.¹⁰

Tato středověká - stavovská společnost byla později rozvinutá, proniknutá křesťanstvím, platily zde u každého stavu jiné právní normy. Každý stav měl jiný životní styl, proto i právo se lišilo podle místa, kde bylo uplatňováno v rámci jedné země. Nejvyšším stavem byla šlechta, zvláštním stavem byli duchovní, stav tvořili v pozdním středověku kupci

⁸ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina> [4. 11. 2012]

⁹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina> [4. 11. 2012]

¹⁰ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: SLON, 2008, s. 21

a měšťané. Stavem byli také venkované. Venkované, představující naprostou většinu obyvatelstva, se dělili na svobodné občany (kterých bylo málo) a poddané.¹¹

1.2 Vývoj rodiny

Vývoj rodiny se měnil, byl ovlivněn mnoha okolnostmi, dobou, různými hodnotami i společenským zřízením. V období od 16. do 19. století se předmoderními formami rodiny zabýval **L. Stone**, který v roce 1977 **vymezil** tyto stěžejní **fáze vývoje rodiny**:¹²

Malé, **nukleární rodiny** (zahrnující rodiče a děti, kterým krátká střední délka života zabraňovala vzniku trojgenerační rodiny), udržovaly intenzivní kontakty s celou komunitou, přičemž rodina svým členům neposkytovala větší citovou blízkost než síť širších příbuzenských a sousedských svazků. Rodina plnila především ekonomickou funkci a byla spíše zárukou přežití. **Sňatky** byly uzavírány především **z majetkových důvodů** (romantická láska se dokonce považovala za nemoc). Většinou se hovoří o domácnosti, o celém domě, než přímo o rodině. Domácnost byla definována místně a nikoliv na základě pokrevního příbuzenského svazku. V té době se do domácnosti řadilo i služebnictvo.

Druhá, „přechodná“ forma rodiny existovala spíše jen **ve vyšších vrstvách** a vyskytovala se přibližně na přelomu 17. a 18. století. Zde se nukleární rodina vymezovala oproti celé společnosti. U této formy rodiny byl hlavní důraz kladen na mateřskou lásku a na přirozenou autoritu otce.

V průběhu 19. století se začíná objevovat **třetí fáze**, která v mnoha aspektech přetrvává dodnes. Je těsně **spjatá s citovým individualismem**, svobodnou volbou partnera na základě lásky, pevnými citovými vazbami a uzavřeností vůči okolí. Důraz je kladen na soukromí rodiny.

Nejrozšířenější formou rodiny se tedy stává **malá rodina** (rodiče, děti), jejíž jednotlivé funkce postupně přebírá stát (výchova, vzdělání). Tato forma rodiny je považována za „citovou“.¹³

¹¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1993, s. 30

¹² <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina> [4. 11. 2012]

¹³ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina> [4. 11. 2012]

1.3 Moderní rodina

„V moderním světě se institut rodiny proměňuje, i v naší zemi dochází v průběhu několika posledních desetiletí k řadě proměn. Česká rodina se v důsledku transformačních procesů znatelně vzdálila ustálenému tradičnímu modelu. Žena během dvacátého století získala značnou samostatnost osobní, ekonomickou a společenskou, mění se role muže a ženy. Mění se také ekonomická funkce rodiny. Ekonomický tlak vyžadující ekonomickou aktivitu obou partnerů vytlačuje v rodinných prioritách péči o děti.“ Lidé bez rodinných závazků mohou činit více svobodných rozhodnutí. Kromě volby alternativních životních stylů dochází k odkládání vstupu do manželství a založení rodiny. Zároveň vzrostl i počet dětí narozených neprovdaným matkám, stejně jako akceptace rozvodu či nesezdaného soužití. Svůj podíl zaujímá hlavně růst ekonomické nejistoty mladých rodin.¹⁴

Na konci 19. století se podle Rabušice (2001) změnilo populační chování, kdy manželé opustili model rodiny s mnoha dětmi a přešli k regulované reprodukci, kde bylo ideálem mít dvě děti v rodině. Rabušic počínající změnu připisuje změnám v hodnotové orientaci celé společnosti.¹⁵

Durkheim mluvil o soudobé rodině jako o manželské rodině (1921). Podle Durkheimovy koncepce soudobá manželská rodina vznikla jako důsledek vydělení se nukleární rodiny z příbuzenské rodiny. Pokud už vlastnictví není vázáno na dům, každý člen rodiny, dokonce i děti, může mít svůj vlastní majetek. Autorita a práva otce jsou vlivem státních zásahů stále více omezována, dosažením plnoletosti dítě ztrácí právní závislost na otci a stává se plně autonomním právním subjektem. Až děti opustí dům, zůstávají jedinými trvalými členy rodiny **manžel a manželka**, kteří **tvoří jádro manželské rodiny**. Proto může vypadnutí jednoho z nich vést k okamžitému rozpadu manželské rodiny.¹⁶ Vývoj rodiny spočíval v tom, že se zaměřovala na sebe samu a vztahy mezi jejími členy se personalizovaly. Mezi členy rodiny vznikly vztahy smluvního typu, které se stávaly více osobními. „Ke své rodině máme pevný vztah jen proto, že máme pevný vztah k osobě svého otce, matky, k osobě své ženy a dětí. Všechno bylo jinak v době, kdy vztahy,

¹⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina> [4. 11. 2012]

¹⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1993, s. 34

¹⁶ SINGLY, F. DE. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, s. 11

kteřé pramenily z věcí, převládaly nad těmi, které vycházely z osob.“ Věci postupně přestávaly být pojičkem rodinného domácího společenství.¹⁷

1.4 Postmoderní rodina

Lidé v **současné době** požadují větší **individuální i skupinovou nezávislost**, zároveň ale platí zvyšující se závislost na státu a veřejné sféře. Současná rodina se často nazývá **vztahová**. *„Je to něco nového, protože „v době, kdy celá rodinná organizace měla především udržet domácí statky v rodině, všechny osobní ohledy se ve srovnání s tím zdály podružnými“ (Durkheim, 1921).“* Toto je možná základní rozdíl mezi tradiční a moderní podobou rodiny. Kontrolu širším příbuzenstvem a sousedy přebírá stát.¹⁸

Vztahovost rodiny se pravděpodobně projevuje i v novém postavení dítěte a z toho vyplývajícího **ubývání početných rodin**. Jednou z příčin tohoto projevu je i potřeba osobnějších vztahů, dále pak mobilizace rodičů pro úspěch dítěte. Kapitál rodiny se přeměnil z hmotného na kulturní a školní. Rodinné vazby jsou v jistém smyslu nezrušitelné a nesměnitelné. Nejcennějším statkem, který dnes rodina dětem předává, už není majetek, ale vzdělání. Na vzestupu je tak rodinný individualismus, zdůrazňují se osobní odlišnosti a schopnosti. Rodině už nepřísluší jmenovat dědice, ale připravit děti pro dobrý úspěch ve škole. Vztahy mezi rodiči a dětmi se svým způsobem vyčistily a změnily. Dnes už tedy není privilegované pouze prvorozené dítě a rodiče nejsou ti, kdo rozdělují majetek. Důležité je vztahové zázemí, které svým dětem rodiče připraví. Výchovnou strategií je i volba školy a reakce na prospěch dítěte. Je dobré si uvědomit, že škola vyžaduje velké investice i pro rodiny s nejlepším školním kapitálem.¹⁹

Pro společnost naší doby jsou příznačné tyto trendy týkající se rodin:

- odkládání sňatků a rození dětí na dobu co nejpозdějši
- tendence zakládat rodinu neformálně, bez legálního sňatku
- zvyšování rozvodovosti
- pokles ochoty lidí po rozvodu vstupovat do dalšího svazku a mít další děti
- omezování počtu dětí v rodině, případně nemít děti vůbec.

¹⁷ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: SLON, 2008, s. 35

¹⁸ SINGLY, F. DE. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, s. 9

¹⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1993, s. 35

Tyto trendy ukazují na sílící prosazování individuálních zájmů nad zájmy rodinnými.²⁰

V současné - **postmoderní společnosti**, je jedním z hlavních důsledků zaměření rodin na vztahy - **rozvod**. Tam, kde se vytrácí láska a roste nespokojenost partnerů, kde zároveň chybí vnější tlaky na udržení (např. majetek, dohled širší rodiny), už není další důvod k udržování stávající rodiny. Durkheim takové manželství považuje za příliš pomíjivé, protože manželé nemohou být jeden druhému dostatečným cílem. Jestliže v manželství panují časté neshody, mají pak zásadní vliv na zdravý vývoj potomků a mohou se promítnout do těla mladého člověka. A proto existence neshod mezi rodiči má asi větší význam než jejich rozvod a rozchod.²¹

Jak bylo již výše zmíněno, ideálem postmoderní rodiny je **zvyšování autonomie členů** spolu s dobrými vzájemnými citovými vztahy. Díky tomuto zaměření rodiny se manželství destabilizuje, protože často dojde ke střetu individuálních zájmů manželů. Zároveň ale platí, že díky zvýšení individuálních možností rodina jako sociální struktura funguje hlavně díky naší snaze utvářet ji jako vztahovou strukturu, jinak by začala ztrácet na významu a ztrácela by dnes smysl své existence.²²

Šťastná rodina dnes už není idál, důležité je to, **aby byl každý šťastný sám za sebe**. Přesto rodina nezmizela. Je to obecně ideální prostředek k individuálnímu štěstí a osobní realizaci. Pro většinu lidí je ideálem život v páru, ale jde o to, jak získat výhody manželství a zároveň se vyhnout nevýhodám - v oblasti budování vlastní identity. Rozhodující je podpora, kterou každý z partnerů z manželství čerpá pro vybudování své osobní identity. Rodina má jednu prioritu, každému pomoci, aby se rozvinul v autonomní osobnost. Je to kolísání mezi potřebou vzájemné závislosti a popřením této potřeby. Důsledkem rostoucí autonomie manželů je křehkost jejich svazku.²³ Veřejnost už si nemyslí, že cílem je stálost a dlouhé trvání manželství. Trvání partnerství má hodnotu jen tehdy, pokud jeden druhého uspokojují tak, jak vzájemně očekávali a pokud svazek pomáhá k rozvoji osobní identity obou. Nestabilita - tedy rozvod však postihuje více ženy než muže, většinu jich ochuzuje. Pokud si chtějí ženy udržet životní standard (spolu s dětmi), stávají se závislé ne na konkrétním muži, ale na manželství jako takovém. Pokud by zůstaly samy,

²⁰ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1993, s. 35

²¹ SINGLY, F. DE. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, s. 48

²² studium.klimesfilm.cz/sociologie_soucasne_rodiny.pdf [18. 11. 2012]

²³ SINGLY, F. DE. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, s. 10

jsou velmi často chudé, žijí v domech s nejlevnějším nájemným. Křehkost manželství se odráží v křehkosti vazeb mezi otcem a dětmi. Otázkou tedy zůstává, zda **postmoderní formu rodiny** lze považovat za konečnou, díky vzrůstajícímu egoismu, nebo zda dělá člověka citlivějším pro mezilidské vztahy. Lidé dávají přednost dobrým vztahům před formálními institucemi.²⁴

1.5 Dílčí závěr

Bouřlivé období sociálních a politických revolucí znamenalo i přizpůsobení rodiny novým životním podmínkám, tzn. se sociálním vývojem dochází k proměnám členů rodiny. Moderní rodina přerůstá do rodiny současné, kde je hlavním znakem **úplná rovnoprávnost ženy a muže**. Dnešní žena je stejně vzdělaná jako její muž, většinou vstupuje do manželství až po zabezpečení své profesní kariéry. Rovnoprávný model manželství **ruší roli nadřízeného a podřízeného**, ženy se mnohdy stávají živitelkami rodiny a otcové naopak zůstávají doma s dětmi na rodičovské dovolené. Zároveň to však klade velmi vysoké nároky na oboustranné porozumění a vzájemnou úctu a toleranci.²⁵

Dvacáté století bylo pro českou společnost charakteristické velmi **vysokou sňatečností**.²⁶ Vývoj rodiny probíhá v souladu s mnoha ději a procesy, které v systému společnosti existují a fungují. Tradiční rodina dnes také ustupuje a je nahrazována volným partnerským soužitím. Vývoj společnosti také přinesl větší toleranci k osamělým matkám, k rasově smíšeným párům i k párům homosexuálním. Na druhou stranu i v současné době je mnoho takových (ovšem minimum), kteří preferují partnerskou věrnost a akceptují vzájemnou zodpovědnost jeden za druhého. Ve společnosti se objevuje nový fenomén volného partnerského soužití, což je důsledek stále větší rovnoprávnosti žen. Sociálně vyspělý a psychicky zralý člověk postmoderní doby má plnou odpovědnost za svůj život a za svá rozhodnutí a jejich důsledky.²⁷ Má svobodné rozhodnutí, a to i ve smyslu rodinného stavu, která forma soužití mu vyhovuje.

²⁴ <http://www.odmaturuj.cz/sociologie/sociologie-soucasne-rodiny-francois-de-singly/> [20. 11. 2012]

²⁵ http://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/5200/cibulka_2008_bp.pdf?sequence=1 [22. 11. 2012]

²⁶ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: SLON, 2008, s. 261

²⁷ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: SLON, 2008, s. 260-263

2 VYMEZENÍ POJMU „RODINA“

Rodina je malá skupina osob, které jsou navzájem spojeny nejen manželskými a příbuzenskými, ale i jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života. V rodině jsou dospělí členové odpovědní za výchovu dětí. Existuje několik variant uspořádání rodiny. Základní jádrovou rodinu tvoří muž a žena a jejich děti, rozšířenou rodinu dále prarodiče a další příbuzní. Dalším modelem je rodina neúplná s jedním rodičem (obvykle ženou).²⁸ Rodinu rovněž vymezují jednotlivé vědní disciplíny: právo, psychologie a sociologie.

2.1 Z hlediska práva

Rodina je považována za **základ státu**. V rodině existují vnitřní rodinné vazby, které regulují fungování rodiny. Zde se přenášejí tradiční vzorce chování. Rodinná politika se formovala od počátku 50. let minulého století a postupně v určitém časovém období přinesla mnohé změny, které jsou právě reakcí na tyto společenské podmínky. Po roce 1990 došlo k velkým společenským a ekonomickým změnám, které zapříčinily rovněž změny v rodinném životě. Změnil se i přístup státu k rodině. Rodinné právo se vydělilo z práva občanského. Odlišnosti byly v právní úpravě i v právní regulaci. **Rodinné právo** lze vymezit jako **souhrn právních norem**, které mají za cíl upravovat manželské a rodinné vztahy. V právních normách se nesetkáváme s legální definicí pojmu rodina. Všeobecný zákoník občanský z roku 1811 vymezoval rodinu jako vztah mezi prarodiči a všemi jejich potomky. Za základ, z něhož rodina vzniká, je považováno **manželství**.²⁹

Co se tedy myslí rodinným právem? Jsou to ustanovení, která se týkají rodinného práva, upravují práva a povinnosti osob, které v různých rolích vystupují v rodině. Jedná se především o úpravu těchto práv a povinností:

- mezi manžely navzájem a mezi manžely a ostatními osobami,
- mezi rodiči a dětmi,
- mezi dětmi a dalšími osobami, které jim nahrazují rodiče či jejich funkci nějak doplňují.³⁰

²⁸ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina> [4. 3. 2013]

²⁹ MUSELÍKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, Z., VODIČKOVÁ, M. *Právo v sociální oblasti*. Brno: Institut mezioborových studií, 2012, s. 127-128

³⁰ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/obecne-k-rodinnemu-pravu.html> [20. 11. 2012]

Rodinu, z hlediska práva, vymezuje “**Zákon o rodině**” č. 94/1963 Sb., novelizovaný zákony č. 132/1982 Sb. a č. 234/1992 Sb., a zákon o pěstounské péči č. 50/1973 Sb., novelizovaný zákony č. 58/1984 Sb. a č. 118/1992 Sb.³¹ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. tvoří čtyři části: **manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi, výživné a závěrečná ustanovení.** Jednotlivé části se pak skládají z několika hlav, následně § 1-109.

Odvětví rodinného práva tvoří právní normy, které upravují manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi manželskými i nemanželskými, mezi dalšími blízkými příbuznými a vztahy při náhradní výchově dětí (při osvojení, při pěstounské péči). Účelem těchto právních norem je ochrana manželství, mateřství, rodiny a zájmů dětí. Právním základem rodinného života je zásada solidarity, podle které jsou členové rodiny povinni vzájemně si pomáhat a podle svých schopností a možností usilovat o zvyšování hmotné a kulturní úrovně rodiny.³²

Právní řád České republiky **za rodinu** pokládá především vztah založený na manželství. **Manželství** je trvalé životní společenství muže a ženy založené zákonným způsobem. Uzavření manželství je veřejný slavnostní obřad, který se uskutečňuje za přítomnosti dvou svědků buď před státním orgánem (civilní forma) nebo před orgánem státem registrované církve nebo náboženské společnosti (církevní forma). Obě formy svatebního obřadu mají stejnou právní závaznost a platí pro ně stejná zákonná pravidla.³³ Hlavním účelem manželství, jak vyplývá ze zákona o rodině, je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Základní podmínky k uzavření manželství:

1. Plnoletost občana, dovršení věku osmnácti let. Výjimečně může soud povolit uzavření manželství i osobě mladší osmnácti let, pokud jsou k tomu závažné důvody. Této osobě musí být ovšem alespoň šestnáct let.
2. Způsobilost občana činit právní úkony. Manželství lze povolit i osobě postižené duševní poruchou, pokud je zdravotní stav této osoby slučitelný s účelem manželství.
3. Manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky a mezi sourozenci. Totéž platí i v případě příbuzenství na základě osvojení, pokud toto osvojení nadále trvá.

³¹ RYSKA, R. *Právo*. Praha: FORTUNA, 1997, s. 132

³² RYSKA, R. *Právo*. Praha: FORTUNA, 1997, s. 132

³³ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, § 1-10

4. Vzniku manželství brání platnost manželství předchozího, nebo registrovaného partnerství některého ze snoubenců.³⁴

Zánik manželství je možný z těchto stanovených důvodů:

1. **Smrtí** jednoho nebo obou manželů. Existence manželství je možná jen za života obou manželů. Smrt se prokazuje vydáním úmrtního listu.
2. **Prohlášením** jednoho z manželů **za mrtvého**. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci. Pokud je toto rozhodnutí zrušeno, je zaniklé manželství obnoveno. Neobnoví se pouze v případě, kdy mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové.
3. Zrušení manželství rozsudkem soudu o **rozvodu** manželství na návrh některého z manželů.³⁵

Manželství je tedy právně kvalifikovaným **základem rodiny**. Uzavřením sňatku vznikají manželům práva i povinnosti, jejichž plnění je garantováno státem. Rodina však může vzniknout i jinak než na základě manželství - např. jeden rodič s dětmi nebo osvojením cizího dítěte.³⁶ Před samotným vstupem do manželství je také nutno absolvovat tzv. předdodavkové řízení, kde účastníci musí vyplnit prohlášení a zvolit si občanský nebo církevní sňatek. Celé rodinné právo lze tedy vymezit jako souhrn právních norem, které mají za cíl regulovat manželské a rodinné vztahy. Mezi základní **prameny rodinného práva** patří: **Listina základních práv a svobod** (1991, přijata do ústavního pořádku 1993), **Úmluva o právech dítěte** (1989), další **mezinárodní smlouvy** a již zmíněný „**Zákon o rodině 94/1963 Sb.**“³⁷

2.2 Z hlediska psychologie

Rodina je z hlediska psychologie považována za nejdůležitější primární sociální skupinu, která se vyznačuje vysokou mírou intimity, citovými vazbami mezi jejími členy, vzájemnou soudržností a přesně vymezenými rolami. Tato sociální skupina má velký vliv na utváření osobnosti jejích členů, poskytuje jim základní sociální zkušenost

³⁴ <http://www.trestni-rizeni.com/ZR/zr-obs.html> [20. 11. 2012]

³⁵ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, § 22-29

³⁶ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, § 63-77

³⁷ MUSELÍKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, Z., VODIČKOVÁ, M. *Právo v sociální oblasti*. Brno: Institut mezioborových studií, 2012, s. 128-134

a vytvářejí se zde **emocionální vazby** mezi jejími členy, které ovlivňují jejich emocionální život i po té, co ji opustí.³⁸

Jedinec získává návyky, vzorce chování v primární sociální skupině, následně v sekundární sociální skupině dochází k uspokojování i jiných potřeb, např. potřeby výkonu, potřeby seberealizace, potřeby nových informací, potřeby komunikovat apod.

Cílem psychologie rodiny je poznání rodin, následně poskytnutí účinné pomoci v oblasti rodinné terapie a rodinného poradenství. Zaměření na systémový přístup k rodině, na metodologické, diagnostické a výzkumné aspekty a jejich aplikaci v praxi. Zjišťování funkčnosti rodiny, rodinného stresu a jeho zvládnutí, rodinné resilience (odolnosti) a rodinné krize.³⁹ Dysfunkční rodina bývá psychoterapeuty často označována jako příčina následných krizí a nejrůznějších životních problémů.

Z psychologického hlediska je tedy rodina takovou skupinou, která poskytuje všem svým členům:

- bezvýhradnou akceptaci jeho lidské existence,
- ochraňující prostředí (hmotné i sociální),
- podporu autonomie příslušníka rodiny,
- zajištění životních potřeb,
- vzájemnou podporu,
- východisko a zprostředkující článek při pronikání do makrosociálního prostředí.⁴⁰

V procesu rodinného styku se v rodině vytváří určitá hodnotová a **psychická atmosféra**, ovlivňující všechny účastníky rodinné komunikace - mladé, dospělé i starší příslušníky rodiny. Významnou funkci má tedy rodina v oblasti sociálně-psychologické podpory svých členů. Už samotná příslušnost k určité sociální skupině a pocit sounáležitosti s určitými lidmi, s nimiž má jedinec příležitost se identifikovat, hraje velmi důležitou roli. Stálé a **vřelé citové klima** má svůj nesporný **význam** nejen pro děti vyrůstající v rodině, ale prakticky pro všechny příslušníky rodiny. Pozitivní rodinné klima je tak jedním z důležitých, avšak nelehkých úkolů rodiny. Pro každého jedince je rodina významným

³⁸ VÍZDAL, F. *Sociální psychologie I*, Brno: Institut mezioborových studií, 2010, s. 106

³⁹ http://www.ff.upol.cz/uploads/media/psychologie_rodiny_01.pdf [21. 11. 2012]

⁴⁰ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998, s. 203

opěrným bodem, v němž hledá **bezpečí** a vzájemné **porozumění**. Takové pevné zázemí je pak základem dalších sociálních kontaktů jedince ve společnosti.⁴¹

Sociálně psychologická funkce rodiny však může být narušována v celé řadě nejrůznějších situací. Mohou to být konfliktní situace v rodině (rozvodové rozeprá, neshody mezi generacemi, mezi partnery, psychologické nepřijetí dítěte), může jít o případy závislosti některého člena rodiny na alkoholu, drogách, hracích automatech. Stejně tak sociálně emočně nevyzrálí rodiče, kteří velmi často nezískali vhodné vzory v orientační rodině, mívají obtíže v naplňování sociálně-psychologických potřeb svých dětí. Na druhou stranu křehká rovnováha mezi citem a rozumem může být zdrojem potenciálního ohrožení rodinného klimatu a citová labilita se pak negativně odrazí především na dětech. Nalézt rovnováhu mezi citem, rozumem a zodpovědností však není v moderní společnosti nijak jednoduché. **Stabilita** je tou **základní jistotou**, kterou může rodina jedinci a především dětem poskytnout. Citová funkce rodiny je tedy tou funkcí, kterou není schopna žádná jiná sociální instituce v uspokojivé míře naplnit.⁴²

Pro psychologii rodiny jsou důležitá rodinná pravidla a zásady jejího zdravého fungování. Vymezení rodiny jako systému, zabývajícím se procesuálními modely a jednotlivými funkcemi, vztahy mezi rodiči navzájem, mezi rodiči a dětmi, mezi sourozenci. Zabývá se otázkami komunikace v rodině, rodičovstvím, počínaje výběrem partnera. Následně se zaměřuje na riziková manželství, nemocnou rodinu, rodinu úplnou či náhradní. Nevyjímá rodinné krize, rozvodovost, rodinná traumata a smrt v rodině. Také se věnuje rodinám s poškozeným nebo problémovým dítětem. Nabízí poradenství pro rodinu a manželství, systém péče o rodinu. Druhy a zdroje problémů v rodině a manželství. Diagnostika rodiny - některé metody psychoterapie rodiny včetně spolupráce se školou. Perspektivou je zdravé fungování rodiny. Prvořadá je výchova dětí, přesně tak, jak zacházíme se svými dětmi, budou se ony obrazem chovat ke svým bližním.⁴³

Rodina tedy představuje ojedinelý typ sociální skupiny, poskytující v podstatě **nenahraditelné klima** a prostředí pro sebezvoje jedince. Zásadní význam pro člena rodiny má způsob života, který obsahuje modely, vzorce chování a jednání. **Ve zdravém klimatu - zdravý a šťastný člověk.**

⁴¹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 82

⁴² KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 83

⁴³ www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/syl/psr-jilkova.doc [20. 11. 2012]

2.3 Z hlediska sociologie

„Rodina je sociální skupina a instituce, která je základem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“⁴⁴

Sociologický slovník vymezuje rodinu jako původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci. **Rodinu**, jako formu **dlouhodobého solidárního soužití** osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším **rodiče a děti**. Další znaky toho, co je rodina, jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd. Funkcemi rodiny jsou reprodukce lidského rodu a výchova potomstva. Mnohé funkce od počátku novověku rodina postupně předává státním a dalším institucím, což vede k určité krizi rodiny, k vysoké míře rozvodovosti. I nadále však rodina zůstává důležitým prostředím socializace, intimity a soc. podpory.⁴⁵

„Dle Jiřiny Máchové se rodina vymezuje jako:

- *rodina základní (jádrová, nukleární) - otec, matka a děti, kteří žijí pohromadě.*
- *rodina rozšířená (široká) - jedná se o rodinu základní plus další příbuzné, jako prarodiče, strýce, tety, bratrance a sestřenice, tj. příbuzenstvo.*
- *rodina orientační - ve které se daný jedinec narodil.*
- *rodina rozmnožující (prokreační) - nová rodina, kterou dvojice zakládá novým manželstvím.“⁴⁶*

Rodina současnosti představuje institucionalizovaný **sociální útvar** nejméně tří osob, mezi nimiž **existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby**. Ve všech dosud známých společnostech je základem rodiny dyadický pár - muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Rodina je tedy postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které má trvalejší ráz, a na příbuzenství. Výchozím **znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte** bez zřetele na jeho věk.⁴⁷

⁴⁴ VAVŘÍK, M. *Vybrané sociologické problémy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, s. 5

⁴⁵ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, s. 206

⁴⁶ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina> [4. 11. 2012]

⁴⁷ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 78

Vedle rodiny nukleární, rozšířené, orientační a prokreační, dále můžeme hovořit o rodině **úplné** a **neúplné**. Podle tohoto vymezení rodin má z hlediska socializačního procesu zásadní význam, do jaké míry se daří rodině vypořádat s funkcemi, které má plnit. Jedná se o rodinu **funkční** (která přiměřeně plní všechny funkce), **afunkční** (ve které občas dochází k poruchám v plnění jedné či několika funkcí, které ale nenarušují vážněji život rodiny a zásadně negativně neovlivňují vývoj dítěte) a **dysfunkční** (dochází k vážným poruchám, vnitřnímu rozkladu rodiny, zásadně je narušován socializační proces dítěte).⁴⁸

Podle tvrzení některých sociologů je dnešní rodina v krizi a ztrácí schopnost plnit dva základní důvody své existence: výchovu dětí a emocionální podporu pro své členy.

V české společnosti převažují následující skutečnosti:

- více nekompletních rodin - tzv. rodinné domácnosti (heterosexuální pár, sezdáný i nesezdáný, s dětmi nebo bez nich),
- tzv. sériová monogamie,
- rostoucí rozvodovost,
- vzrůstající počet svobodných matek,
- lidé vstupují do manželství neochotně a stále později,
- lidé žijí často singles,
- nové formy soužití - nesezdané soužití, partnerství bez soužití,
- rodí se méně dětí,
- děti se rodí později - průměrný věk prvorodičky je přes 26 let.⁴⁹

2.4 Dílčí závěr

Jak již bylo výše řečeno, **rodina** je **nejvýznamnější společenská instituce**. Jedná se o malou sociální skupinu, spojenou s mnohými vědními disciplínami. Zkoumáním rodiny se zabývá právo, psychologie, sociologie, pedagogika, lékařské vědy a další společenské disciplíny. Rodina nevystupuje izolovaně, ovšem jedná se o prolínání různých jejích funkcí, které se navzájem doplňují a podporují.

Rodinu **z hlediska práva** upravuje a vymezuje **zákon o rodině**, který se zabývá manželstvím, vztahy mezi rodiči a dětmi a vyživovací povinností. Rovněž upravuje vznik

⁴⁸ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 79

⁴⁹ VAVŘÍK, M. *Vybrané sociologické problémy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, s. 14

a zánik manželství, rozvod manželství, osvojení a vyživovací povinnost rodičů i dětí. Zákon o rodině také stanoví pravidla církevního a občanského sňatku.⁵⁰

Rodina z hlediska psychologie je chápána jako **systém**, který je souborem částí a **vztahů** mezi nimi. Zvláštnost rodinného systému spočívající v propojení prvků veřejných, sociologických i soukromých a psychologických. Rodinný systém se společně rozkládá v prostoru a čase, v biologickém a sociálně-historickém kontextu.⁵¹ Nejen v rodině, ale v celé společnosti je důležitá komunikace a zdravé mezilidské vztahy. A protože rodina je založena na nejbližších, intimních vztazích, jsou tyto vztahy významově dosti důležité. Vždyť jedinec vyrůstá v prostředí, do kterého se narodí, což ovlivní a určuje celý jeho další život. V dnešní době jsou na jednotlivce kladeny vysoké nároky, lidé jsou přetíženi, protože potřebují obstát a uhájit svou existenci. Lidé musí obstát nejen fyzicky, ale daleko větší měrou také psychicky. Nelze zapomenout na to, že k naplnění standardních psychických potřeb, je naplnění potřeb, které dávají lidskému životu smysl. Člověk potřebuje člověka, muž potřebuje ženu, spolu chtějí děti - rodinu. Jako rodiče potom musí plnit mnoho úkolů a jsou vystaveni velkému množství společenských tlaků.⁵²

Rodina z hlediska sociologie je pojata jako “**velká domácnost**”. Jedná se tedy o společenství lidí, kteří spolu bydlí a pod jednou střechou společně hospodaří. Jedná se o občanskou společnost, která byla ustanovena přírodou. Tato společnost je nejpřirozenější a nejstarší ze všech společností, vytváří základ pro národní společnost, neboť lid anebo národ není nic jiného než celek složený z mnoha rodin.⁵³

⁵⁰ <http://rozvodmanzelstvi.blogspot.cz/2010/10/zakon-o-rodine-zakon-c-941963-sb.html> [20. 11. 2012]

⁵¹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 22-23

⁵² http://is.muni.cz/th/105535/pedf_m/DIPLOMKA.CELA.txt [21. 11. 2012]

⁵³ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*, Brno: Blok, 1990, s. 17

3 SOUDOBA RODINA

Soudobá - postmoderní rodina prošla a stále prochází mnohými změnami. Tyto změny souvisí s funkcemi rodiny, ale především s formami dnešního soužití. Každý žije tak, jak mu vyhovuje. I přesto stále existují pravidla, která jsou platná a která se musí dodržovat. Dnešní tržní prostředí klade důraz na samostatnost, nezávislost a výkonnost člověka. Naproti tomu, s rostoucími nároky, roste i potřeba harmonických rodinných vztahů a citového zázemí. Mnoho rodin se rozpadá, přitom již zmíněná potřeba citového zázemí je velice důležitá pro obnovu sil člověka.⁵⁴ Jedinec, pokud má pevnou půdu pod nohama, své pevné místo v rodině, zvládne pak i obtížné úkoly ve společnosti. A tím roste i jeho prosperita ve společnosti. Stejně tak rodina, která plní dobře své funkce, bude vždy přispívat ke stabilitě ve společnosti. Dítě má právo na to, aby mělo možnost vyrůstat ve spokojené a zdravé rodině, která mu dá do života kladný vzor. Pokud se v rodině vyskytnou problémy, je třeba je řešit.

3.1 Funkce rodiny

Rodina ve svém souhrnu **zajišťuje mnoho činností** - zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů. Rovněž vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní také určité role i ve vztahu ke společnosti - je to především reprodukce obyvatelstva, reprodukce biologická i kulturní.⁵⁵

Rodina vždy plnila řadu funkcí, ve kterých dnes dochází k určitým proměnám. *„Biologicko-reprodukční funkce se ve své podstatě nemění. Ovšem v konkrétních důsledcích můžeme pozorovat především v posledních letech úbytek dětí. Současný trend ve většině vyspělých zemích je takový, že je dítě vnímáno jako překážka v profesním růstu a vlastní seberealizaci obou rodičů, ale i jako přepych z důvodů ekonomických. Čím dál více partnerů uvažuje pouze o jednom dítěti, dokonce přibývá případů, kdy neuvažují o dítěti vůbec. Děti se rodí ženám také později.“*⁵⁶ Přitom v zájmu společnosti je, aby se rodilo více dětí, aby byla zabezpečena reprodukční základna. Stát z tohoto důvodu zasahuje do oblasti péče o rodinu celou řadou sociálních opatření. Existencí rodiny je také

⁵⁴ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: SLON, 2008, s. 14

⁵⁵ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 79

⁵⁶ KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 35

společensky a kulturně regulována sexualita. Význam biologicko-reprodukční funkce rodiny pro samotného jedince je pak spatřován jednak v uspokojování jeho biologických a sexuálních potřeb, ale také v uspokojování potřeby pokračování rodu každého jedince.⁵⁷

Další významnou funkci má rodina v oblasti **sociálně-psychologické** podpory svých členů. Rodinná komunita vytváří specifické sociální klima, v němž má významnou úlohu citová složka. Stálé a vřelé chování má veliký význam pro děti vyrůstající v rodině.⁵⁸ S citovou složkou je plně spojena funkce **emocionální**, která je zcela nezastupitelná, protože vytváří potřebné citové zázemí, pocit lásky a bezpečí.⁵⁹ Pokud však chybí citová podpora ze strany rodičů, pak narůstá počet deprivovaných dětí, bohužel v některých případech i dětí týraných.

Další funkcí rodiny je funkce **sociálně-ekonomická**. Členové rodiny se zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání, ale rodina jako celek se stává především významným spotřebitelem. V rámci rodinného systému se pak realizuje řada rozhodnutí týkající se využití materiálních a finančních prostředků, investic, výdajů.⁶⁰ Členové rodiny společně hospodaří, stávají se autonomním systémem.

Rodina je též první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Zde hovoříme o **socializačně-výchovné** funkci rodiny. Proces působení rodiny na své členy v procesu ekonomickém, sociálním, kulturním, mravním, estetickém, zdravotním a jiném. Hlavní úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých do praktického života.⁶¹

Dítě vyrůstá v rodině v prostředí, kde je zapotřebí zabezpečení jeho životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních), potřebuje zaopatření a potřebnou péči. Zde hovoříme o funkci **ochranné**. Tato funkce je potřebná nejen pro děti, nýbrž pro všechny členy rodiny. V posledních desetiletích tuto funkci na sebe zčásti přejímal stát (důchodové pojištění, nemocenské pojištění, domovy důchodců, léčebny pro dlouhodobě nemocné, ozdravovny, povinné preventivní prohlídky, očkování). Po roce 1990 je opět rodina na této funkci zainteresována více a předpokládá se větší účast na jejím plnění (např. pacienti jsou dříve propouštěni do domácího ošetření, některé léčebny, ozdravovny

⁵⁷ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 79

⁵⁸ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 80

⁵⁹ KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 36

⁶⁰ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 80

⁶¹ KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 35

zanikají, finanční spoluúčast na zdravotní péči, očkování a preventivní lékařské prohlídky vymizely.⁶²

Z výše uvedeného stručného popisu všech funkcí vyplývá, že tyto funkce jsou vzájemně provázané, a pokud je ochromena jedna z nich, s největší pravděpodobností to ovlivní i následující zbylé.

3.2 Formy dnešního soužití

Rodinné společenství je v dnešní době ovlivňováno hlubokými, závažnými a prudkými změnami v lidské společnosti i kultuře. Mnoho rodin zůstává i v této situaci věrně hodnotám, které tvoří základ rodinného zřízení.⁶³ A **šťastná** je ta **rodina**, která má pozitivní vztahy a je plně **fungující**, tvořená otcem, matkou a dětmi. V tomto případě mluvíme o rodině funkční. **Protipólem** je pak rodina, která se dostala do **nějakých potíží** a není schopna plnit svoje funkce. Jedná se o **rodinu neúplnou**, kde chybí jeden z rodičů (svobodná matka, rozvedení či ovdovělí rodiče). Další formou dnešního soužití je tzv. rodina doplněná, kde např. rozvedený otec se opět ožení, svobodná matka se vdá, vdovec či vdova uzavřou nové manželství apod. V takové rodině se dítě nachází v nové situaci, má např. dva otce, vlastní i nevlastní sourozence.⁶⁴

„Na životním stylu rodin a zmíněné dezintegraci se silně podepisuje výrazné zatížení rodičů pracovními aktivitami, celkově zvýšené nároky na život nesoucí sebou značně časové zaneprázdnění a v souvislosti pak přetíženost, vyčerpání, málo času na relaxaci a věnování se dětem.“ To bývá často kompenzováno nadměrným přísunem materiálních prostředků, což se pochopitelně promítne do hodnotové orientace dětí.⁶⁵ **Model současné rodiny** bývá **často dvoukariérový**, což je důsledek emancipačního procesu (růstu vzdělanosti, kvalifikovanosti i zaměstnanosti žen), který se promítá i do vysoké rozvodovosti. Nyní patříme k zemím s nejvyšším výskytem rozvodovosti, prakticky se rozpadá každé druhé manželství.

Jaký je tedy model dnešního soužití? Vedle rodin úplných, žije velké množství rodin nekompletních, svobodné či rozvedené matky s dětmi, lidé žijící tzv. singles, a to buď z důvodu ovdovění anebo proto, že lidem tento styl prostě vyhovuje. Další formou soužití

⁶² KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I.* Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 35

⁶³ <http://www.kebrle.cz/katdocs/FamiliarisConsortio.htm> [21. 11. 2012]

⁶⁴ <http://www.madaras.szm.com/PaPZ/pulenova.doc> [21. 11. 2012]

⁶⁵ KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I.* Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 34

je dnes velice populární nesezdané soužití anebo partnerství bez soužití. V malém procentu nesmíme také opomenout na páry homosexuální, které mohou tvořit od roku 2006 oficiálně registrované partnerství (dle českého práva se tento institut klade na roveň manželství).⁶⁶

Stručná charakteristika současné rodiny je, že množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce. Ozývají se i hlasy o její krizi, přežití až konci. Oblast zakládání rodiny ztrácí svoji podobu, neboť je provázáno značnou volností. Partnerské soužití už není nutnou podmínkou rodinného života, lidé spolu žijí bez uzavření manželství. Snižuje se stabilita rodiny, dochází k vysoké rozvodovosti (přibližně 40 %). Mění se tak celková struktura rodiny. **Klesá nejen počet dětí v rodině**, ale omezuje se také vícegenerační soužití. **Narůstá počet osob žijících v jednočlenných domácnostech**. Rozvoj zaznamenává antikoncepce a plánované rodičovství. Ubývá nechtěných těhotenství. Prodlužuje se délka života a tím i trvání rodiny po odchodu dětí. **Delší je též doba**, po kterou **žijí děti s rodiči ve společné domácnosti**. Zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v pracovním procesu, v důsledku toho se zkracuje čas strávený s dětmi a ostatními členy rodiny. **Přibývá dvoukariérových manželství** v důsledku růstu vzdělanosti a kvalifikovanosti a tím i zaměstnanosti žen. Spolu s těmito faktory potom působí celá řada dalších, jako například demokratizace a také desintegrace rodinného života, důsledky urbanizace a bytová problematika, otázky proměn životního způsobu a mnoho dalších.⁶⁷

3.3 Problémy dnešní rodiny

K nejčastějším problémům dnešní rodiny patří **rozvod**. Rozvody jsou ve všech demografických zemích předmětem debat vědců, politiků i veřejnosti. Velká kvanta rozvodů jsou předzvěstí totálního zhroucení rodiny, podle umírněných názorů jsou nevyhnutelnou daní za vysokou míru osobní svobody. Příčiny rozvratu mohou spočívat v chování manželů (nevěra, opuštění, násilné chování atp.), ale mohou mít i objektivní povahu (choroba jednoho z manželů, neplodnost, impotence anebo frigidita).⁶⁸

Každý rozvod má stránku ekonomickou, právní a osobní. Rozvod představuje pro všechny zúčastněné zátěž na léta. Když se zkušené kliničtí pracovníci pokoušejí určit, za jak dlouho

⁶⁶ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovane> [21. 11. 2012]

⁶⁷ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 83-84

⁶⁸ MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, s. 175

po rozvodu se z něj lidé vzpamatují, docházejí k odhadům mezi dvěma až pěti lety. V roce, kdy se žena rozvádí, je u nás druhou nejčastější příčinou její návštěvy u praktického lékaře neuróza. Také u dětí je psychické zpracování rozvodu procesem trvajícím nejméně rok až dva. Přes všechny známé negativní důsledky rozvodů není třeba dívat se na ně jako na jev nenormální či dokonce tragický. Většina známých společností rozvod umožňovala a umožňuje, s výjimkou společností, v nichž bylo závazným světonázorem křesťanství. Křesťanská věrouka prikazuje člověku, aby nerozlučoval to, co Bůh spojil.⁶⁹ Toto církevní tabu je také jedním z důvodů, který vede k odsuzování rozvodů.

Pokud k rozvodu dojde, pak se osamělý rodič strachuje o své smutné děti, musí řešit obtíže s finanční situací a dalšími povinnostmi v domácnosti. Měl by si najít zaměstnání a vydávat značnou část příjmu za hlídání dětí, nebo bude výhodnější pobírat sociální podporu, dokud nebudou děti starší? Nic není jasné, žádná odpověď! Jsou zde i další starosti: schůzky s právníky, stání u soudu, nutnost přestěhovat se. Stres při uspořádávání kontaktů s partnerem může být stejně velký jako stres vyvolaný nedostatkem peněz. Jde o prožívání nejnapjatějšího období v životě. Matky jsou citově vyčerpané obrovskou zátěží, že je takřka nemožné naplnit citové potřeby dětí v době, kdy se samy zmítají ve vlastních nepříjemných pocitech.⁷⁰

V procesu rodinného nesouladu, rozvratu a rozvodu se jen výjimečně může stát, aby alespoň jeden z manželů citově či jinak nestrádal. Zcela jistě se ukazuje fakt, že rodinným rozvratem a rozvodem je výrazně ohrožen zdravý vývoj osobnosti dítěte, které rozvrat v manželství rodičů prožívá. Jak ukázaly četné výzkumy, neexistuje věk, ve kterém by dítě rodinným rozvratem netrpělo. Jde pouze o to, že reakce dítěte v určitých obdobích vývoje jeho osobnosti je různá podle věku a také podle pohlaví.⁷¹

Rozvedená rodina se řadí do rodiny **dysfunkční**, hlavně v případě, kdy jeden z rodičů přestane být po rozvodu rodičem. Pokud nejsou plněny funkce rodiny, povinnosti rodiče, pak to bezprostředně ohrožuje vývoj dítěte. Dochází k vnitřnímu rozkladu rodiny. Dysfunkční rodina potřebuje pomoc. Rodina, u níž se vyskytují poruchy některých funkcí, které ovšem vážněji neohrožují rodinný systém ani vývoj dítěte, je nazývána jako rodina **problémová**. Problémy je rodina schopna řešit vlastními silami, popř. s jednorázovou,

⁶⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1993, s. 132-133

⁷⁰ SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 25

⁷¹ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002, s. 40

nebo krátkodobou pomocí z vnějšku. Tam, kde jsou poruchy v rodině natolik závažné, že rodina není schopna zabezpečit základní potřeby dítěte, představuje rodina **afunkční**. V tomto případě nejsou rodiče schopni postarat se o své dítě, zabezpečit základní potřeby dítěte, takže jediným řešením je jejich odebrání. Rodiče dítěti přímo škodí anebo je ohrožena jeho existence.⁷²

Co se týče matek - **samoživitelek**, matek svobodných, rozvedených anebo ovdovělých, u kterých není situace vůbec jednoduchá, se mohou setkávat s řadou problémů. Jedná se o praktické otázky - finance, zaměstnání, vedení domácnosti, s čímž pramení značný stres. To, co bylo dříve záležitostí obou rodičů, je nyní pouze na nich. **Mohou být přetížené a podrážděné.**⁷³ Často se mohou potýkat se složitou finanční situací. Chtějí pro své děti to nejlepší, přitom musí trávit mnoho hodin v zaměstnání, aby uživily své děti. Musí zvládat nejen péči o děti, ale i o celou domácnost, s čímž jsou spojeny nákupy potravin, oblečení a obutí pro děti, školní povinnosti dětí, rodičovské schůzky, kroužky dětí. Tyto matky se potýkají i s nedostatkem času. A absence otce? Fakt, že otec zmizel a zanechal dítě zmatené, s pocitem odmítnutí a zavržení? Děti situaci nechápou. Pokud dojde k rozvodu, pak by se měl tento rozvod co nejméně dotknout kvality vztahu rodič-dítě, i když frekvence kontaktu s jedním rodičem bude pochopitelně menší. Proto si položme otázku, jsou matky samoživitelky schopny vše zvládnout, mají dostatek finančních prostředků a dostatek volného času pro své děti? Dále ve spojení s nezaměstnaností takové ženy, vše zvládat, je skoro nadlidský výkon! Ovšem nesmíme zapomenout ani na opačné případy, na skupinu osamělých otců s dětmi. **Osamělým otcem** se muž stává většinou tehdy, když matka dětí zemře, opustí rodinu nebo je kvůli vážné nemoci zcela vyřazena z péče o rodinu. I tento muž to nemá nikterak jednoduché!⁷⁴

V současné době k dalším problémům rodiny patří **finanční otázka**, pokud oba rodiče nemají stálé zaměstnání, tudíž ani stálé příjmy, pak mají problémy existenční. Takové rodiče sice stát podpoří sociálními dávkami, ale ty sotva stačí na základní potřeby a na bydlení. Pokud se ještě v takovéto rodině nachází studující dítě, pak se opět jedná o jeden nelehký úkol. Finanční situace a otřesná ekonomická situace se projevují v pocitech úzkosti a častých hádkách, které vedou k ohrožení základních funkcí rodiny.

⁷² DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicentrum - zdravotnické nakladatelství, 1986, s. 28

⁷³ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 132

⁷⁴ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 134

Dalšími rodinami, které řeší obtíže jsou: **rodiny s postiženým dítětem**, kterému musí věnovat zvláštní péči, rodiny, kde se vyskytlo **domácí násilí** a značná agresivita, pak **rodiny s drogově závislými či alkoholismem**.

Rodinám s problémy může pomoci stát různými sociálními dávkami, **občanské a rodinné poradny, probační a mediační služba, úřad na sociálně-právní ochranu dětí** (OSPOD - tzv. "sociálka"), popř. policie. Sociálně-právní ochrana dětí je upravena zákonem č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (s účinností od 1. 1. 2013, kterou se změnil zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony).⁷⁵ Děti v tíživých situacích mohou také volat na různá **krizová centra a linky bezpečí**.

3.4 Vliv prostředí na dítě

Dítě ke svému normálnímu vývoji **potřebuje** trvalou **přítomnost dospělé osoby** (nejlépe rodiče), k níž si vytváří pevný a trvalý vztah.⁷⁶ Tento vztah je vztahem důvěry, bezpečí a jistoty. Matka a další lidé v blízkosti dítěte mu zprostředkovávají poznávání světa, a to světa věcného a společenského.⁷⁷

„Děti jsou: přirozenými plody naší lásky. Můžeme je prožívat jako vítané, dát jim to, co od nás potřebují, což především znamená být jim celý život k dispozici jako průvodce, utěšitel a předobraz. Současně je máme respektovat jako samostatné osoby s vlastním osudem a životní dráhou a nevázat je jen na sebe.“⁷⁸

Ideál rodiny se dvěma rodiči není v reálném životě vždy naplňován, ale přesto má svůj stálý význam: kvalitní vztah mezi rodiči je modelem, podle něhož se děti učí vytvářet své budoucí vztahy. Proto by děti měly vnímat cit, vzájemnou podporu a spolupráci v rodině i dobré vztahy rodiny se širším okolím.⁷⁹ Udržení rodinné konstelace je nezbytné pro zdravý vývoj dětí i v rozvedených manželstvích. Každé **dítě vstupuje do života branami rodiny**. Ta stojí na dvou pilířích: matce a otci. Tam, kde jeden z nich chybí, se klenba bortí a životní start je u těchto dětí ohrožen či alespoň velmi ztížen.⁸⁰ **Prostředí, do kterého se rodíme, ve kterém vyrůstáme a žijeme, v nás zanechává zřetelné stopy,**

⁷⁵ http://www.mpsv.cz/files/clanky/14232/prezentace_OSPOD.pdf [16. 3. 2013]

⁷⁶ BAKALÁŘ, E. *Rozvodová témata a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006, s. 21

⁷⁷ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1994, s. 49

⁷⁸ BAKALÁŘ, E. *Rozvodová témata a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006, s. 90

⁷⁹ SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 134

⁸⁰ BAKALÁŘ, E. *Rozvodová témata a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006, s. 9

poznává **nás** a **ovlivňuje**. Hned od narození do sebe člověk, obrazně řečeno, “nasává” vše, co má kolem sebe, co se kolem něj děje, co vnímá. Bývá to velmi často silnější než jiné vlivy přicházející později (např. ve škole). Tak se stává, že se pak člověk v dospělosti řídí jistými zásadami a žije způsobem, který je v rozporu s tím, co si později osvojil. Přenáší do života rodiny, kterou založí i do života svého to, co “nasál” ve své rodině původní. Hovoří se pak někdy o “**sociální dědičnosti**”. Prostředí může působit v zásadě pozitivně, ve smyslu žádoucích norem a vzorců jednání, anebo negativně, v rozporu s danými normami. Ve druhém případě se takto působící rodinné prostředí, např. recidivista, alkoholik v rodině, dostává do rozporu s výchovnými snahami školy. Vlivy prostředí proto mohou: jednání člověka věcně podpořit, nebo být překážkou, jednání přímo formovat, popř. mít signální funkci.⁸¹ A jaká je perspektivní linie výchovy? Každý jedinec bude žít ve společnosti, avšak životem individuálně odlišným. Žádoucí je vychovávat k otevřenosti vůči novým poznatkům, postupům, skutečnostem a lidem. Vést děti a mládež ke kritičnosti i vzájemné toleranci, k samostatnosti a tvořivosti, k emoční jistotě a hodnotové pestrosti. Také k porozumění druhým lidem, k nezávislosti a odpovědnosti za vlastní jednání.⁸²

Největší vliv na vývoj dítěte má tedy **rodina**, která je přirozeným prostředím pro výchovu. Tato **výchova má nezastupitelnou roli**. Rodina stále zůstává primární sociální skupinou v procesu socializace dítěte. Téměř všichni rodiče své děti milují, je ale potřeba, aby svou lásku dokázali náležitě projevit a předat. Domov předurčuje, zda se dítě cítí šťastné, bezpečné a vyrovnané. Pro normální dítě je domov místem, kde je mají rádi lidé, na které se také může spolehnout. Domov dítě chrání před nebezpečím, zimou, hladem, před cizími lidmi, před prázdnotou.

Výchovné problémy dětí dnes signalizují značnou agresivitu a disociální chování stále mladších dětí. Příčin je mnoho - vrozené předpoklady, dědičné zatížení, postižení jedince. Hlavní vinu na vzniku těchto problémů má však rodina, **klima v rodinném prostředí**, výchovné metody. Pokud dítě není doma šťastno, není mu věnována značná péče a láska, pak jeho chování může vést k disociálnímu chování, např. k toulání, záškoláctví, agresi i vandalismu. Proto je třeba **dětem** v rodině **věnovat značnou pozornost**, vychovat děti šťastné, připravené pro budoucí plnohodnotný život.⁸³

⁸¹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 104-105

⁸² KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 191

⁸³ <http://referaty-seminarky.cz/rodinne-prostredi-a-jeho-vliv-na-osobnost-ditete/> [21. 11. 2012]

Další výchovnou funkci dětí přebírá **škola**. Učitel - pedagog by měl působit jako pomocník a obhájce žáka, jako mediátor v konfliktech se žáky a rodiči, jako koordinátor s veřejnou správou, jako iniciátor spolupráce s místními výchovně-vzdělávacími institucemi a jako organizátor volnočasových aktivit žáků. Učitel by měl být také slušný člověk, měl by umět naslouchat žákům, rozpoznat, kdy jeho žák potřebuje zvýšenou pozornost a podporu. Tudíž k etice **učitelství** patří "**hledět na dobro žáka**".⁸⁴ Mezi dětmi jsou ovšem jedinci, kteří jsou předurčení k tomu, aby se dostávali do životních krizí. K ohroženým patří zejména: děti ze znevýhodněného sociokulturního prostředí (např. děti minorit, děti ze sociálně slabých rodin), děti z dysfunkčních rodin, děti s lehkou mozkovou dysfunkcí, děti trpící syndromem CAN (tj. syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte), děti z rodin časově zaneprázdněných rodičů a děti bez kvalitně založených zájmů.⁸⁵ Těmto dětem je třeba věnovat zvláštní pozornost, které se věnují především sociální pedagogové.

Dítě je ovlivněno hlavně prostředím, ve kterém žije, a to nejen rodinným, ale i životním, spojeným s místem bydliště. Jedná se o prostředí regionální a lokální, ve kterém vyrůstá. **Prostředí velkoměstské, městské a venkovské.** V posledních letech se změnil především život na vesnici, komplikuje se možnost dojíždění za prací, kulturními akcemi, u dětí dojíždění do školy, popř. za různými zájmovými aktivitami. Současné městské děti se jeví jako drzejší, vzpurnější a pohodlnější. Objevuje se také více případů záškoláctví a kouření. Děti a mládež na vesnici způsobují méně výchovných problémů a mají lepší poměr ke škole, i když nedosahují někdy výsledků jako děti městské.⁸⁶ Vzhledem k dnešní ekonomické situaci se spíše uplatní ve městě. Je zde více pracovních příležitostí, pro děti pak větší možnost využití volného času v podobě různých kroužků a kulturních akcí. Na vesnicích život nabízí zase lepší ovzduší než ve velkých městech. Lidé z velkoměst naopak hledají víkendový odpočinek na chatách a chalupách, z dosahu ruchu a stresu velkoměsta. Tak jako vše má svůj rub a líc, tak i život na vesnicích a ve městech má své výhody a nevýhody.

⁸⁴ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 192

⁸⁵ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 196

⁸⁶ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 100

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM SPOKOJENOSTI RODIN NA VYSOČINĚ

Při provádění výzkumu spokojenosti rodin na Vysočině použiji metodu dotazníkového šetření. Respondenti vyplní celkem 18 otázek v dotazníku, který bude zcela anonymní a bude se týkat rodiny, rodinných vztahů a rodinného prostředí. Výsledkem tohoto kvantitativního šetření bude potvrzení či vyvrácení mnou stanovených hypotéz.

4.1 Cíl, úkoly, stanovení hypotéz

Cílem bakalářské práce bude **zjistit, kterým rodinám se žije nejlépe**. Zda se bude jednat o rodiny žijící na venkově či ve městě, rodiny úplné anebo neúplné. Zaměřím se na problémy dnešní rodiny, na vliv výchovného prostředí na rozvoj dítěte. Dále bude **cílem** výzkumu **potvrdit nebo vyvrátit** tyto mnou stanovené **hypotézy**:

- H₁:** Domnívám se, že rodiny žijící ve městě jsou spokojenější než lidé žijící na venkově.
- H₂:** Předpokládám, že dnešních 50 % dětí žije v rozvrácených rodinách.
- H₃:** Předpokládám, že většině mladých rodin dnes chybí dostatek finančních prostředků.

4.2 Metodika průzkumu a popis souboru respondentů

Ke svému drobnému sociologickému výzkumu využiji metodu **dotazníkového šetření**. Dotazovat budu šedesát rodin žijících na Vysočině v okrese Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou. Dotazník bude anonymní, rodiny budou dotazník vyplňovat bez mého zásahu. Dotazník bude mít celkem 18 otázek, přičemž se bude jednat o otázky otevřené, polootevřené a uzavřené. Jednotlivé otázky budou označeny čísly. První část dotazníku bude obsahovat vstupní údaje, druhá část již samotné otázky zaměřené k tématu práce. Z dotazníku budou nakonec vyhodnoceny potřebné informace k potvrzení či vyvrácení mnou stanovených hypotéz.

Dotazník - je často používanou výzkumnou technikou. Dotazník je způsob psaného řízeného rozhovoru, kde na psané dotazy odpovídají respondenti písemnou formou. Dotazník rovněž umožňuje získat údaje od velkého počtu respondentů bez velkých organizačních, personálních či finančních nároků. Pro úspěšnost dotazníkového šetření

je důležité, aby dotazovaní měli záruku, že dotazníkem zjištěné skutečnosti nebudou zneužity proti nim. Proto dotazník bývá anonymní.⁸⁷

Sběr dat - při sestavování dotazníku jsem si musela dobře promyslet a určit, co se chci dotazníkem dozvědět a musela jsem také dbát na to, aby byly otázky pro dotazované členy rodiny co nejvíce srozumitelné. Dotazníky jsem předávala osobně, a to především svým známým a příbuzným. Abych splnila počet šedesáti dotazovaných rodin, musela jsem dále dotazníky předávat i prostřednictvím dalších osob. Výhodou pro respondenty bylo i to, že měli při vyplňování dostatek času při zvažování svých odpovědí a nebyli pod tlakem nutnosti odpovědět okamžitě.

Popis výzkumného souboru - při výběru respondentů (šedesáti rodin) jsem postupovala tak, aby bylo zastoupeno spektrum rodin žijících na venkově a ve městě v lokalitě na Vysočině. Dotazníky jsem pokládala rodinám, respektive ženám a mužům, v okrese Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou. Celkem bylo dotazováno 60 respondentů. Z celkového počtu dotazníků se mi vrátilo 59 dotazníků, přičemž budu při vyhodnocování pracovat s 58 dotazníky, protože jeden z nich nebyl vyplněn zcela.

4.3 Vyhodnocení, analýza a interpretace výsledků

Cílem mých dotazníků bylo zjistit, zda jsou spokojenější rodiny žijící na venkově či ve městě, zda mají dnešní mladé rodiny dostatek finančních prostředků a kolik dětí dnes žije v rozvrácených rodinách, kolik je rozvodů.

Součástí práce bylo rovněž **stanovení tří hypotéz** (H_1 , H_2 , H_3), proto bude také hlavním **cílem** při celkovém vyhodnocení mého dotazníkového šetření i **potvrzení či vyvrácení** těchto mnou stanovených **hypotéz**.

H₁: Domnívám se, že rodiny žijící ve městě jsou spokojenější než lidé žijící na venkově.

H₂: Předpokládám, že dnešních 50 % dětí žije v rozvrácených rodinách.

H₃: Předpokládám, že většině mladých rodin dnes chybí dostatek finančních prostředků.

⁸⁷ JILČÍK, T., ZAPLETAL, L. *Sociologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008, s. 46

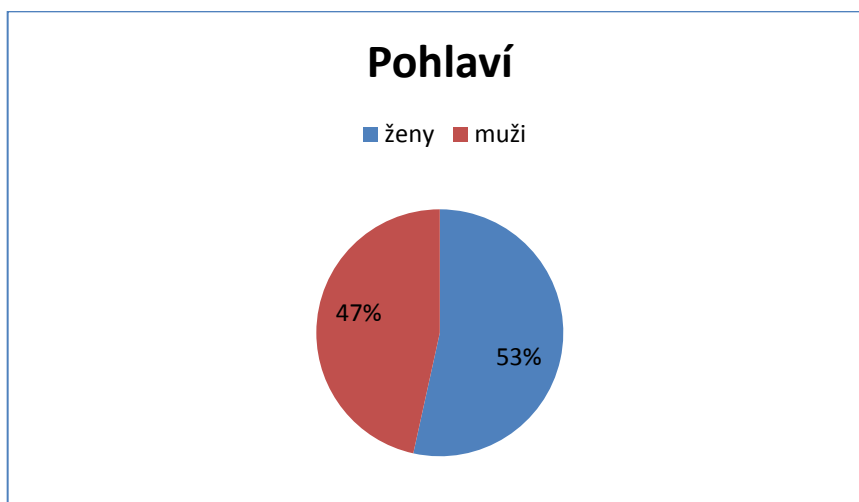
Dotazníky jsem pokládala rodinám, respektive ženám a mužům, v lokalitě na Vysočině, v okrese Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou. Celkem bylo dotazováno 60 respondentů. Z celkového počtu dotazníků se mi vrátilo 59 dotazníků, přičemž budu při vyhodnocování pracovat s 58 dotazníky, protože jeden z nich nebyl vyplněn zcela. Osobám, které strávily svůj čas nad vyplňováním dotazníků touto cestou velice děkuji.

Otázky v dotazníku byly jednoduché, v první části se jednalo spíše o základní vstupní údaje, další otázky pak byly zaměřeny k tématu práce. Jednalo se o otázky uzavřené, polootevřené i otevřené. Tři otázky v dotazníku se přímo vztahovaly ke stanoveným hypotézám.

Vyhodnocení:

1. Uveďte své pohlaví.

žena	muž
31	27

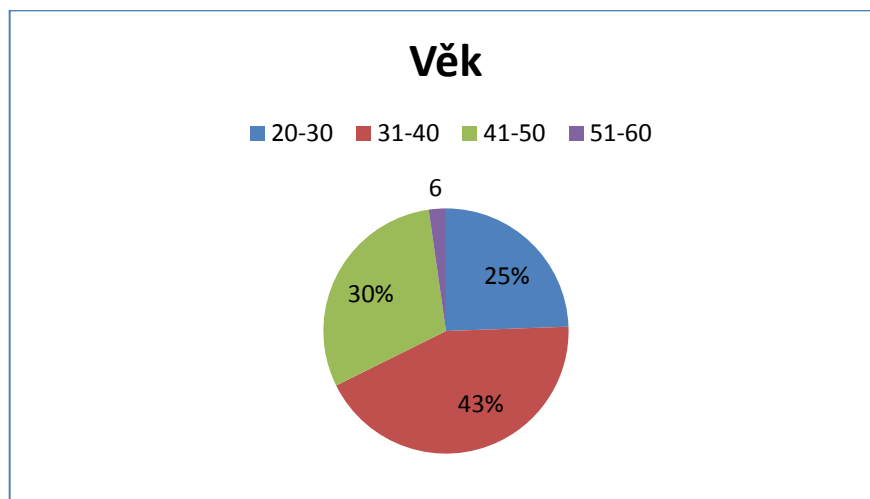

Graf č. 1: Pohlaví

Dotazník vyplňovalo 31 žen (53 %) a 27 mužů (47 %) z celkového počtu 58 dotazovaných osob z okresu Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou. Tento údaj patřil mezi vstupní data.

2. Kolik je Vám let?

věk	20-30	31-40	41-50	51-60
četnost	13	23	16	6

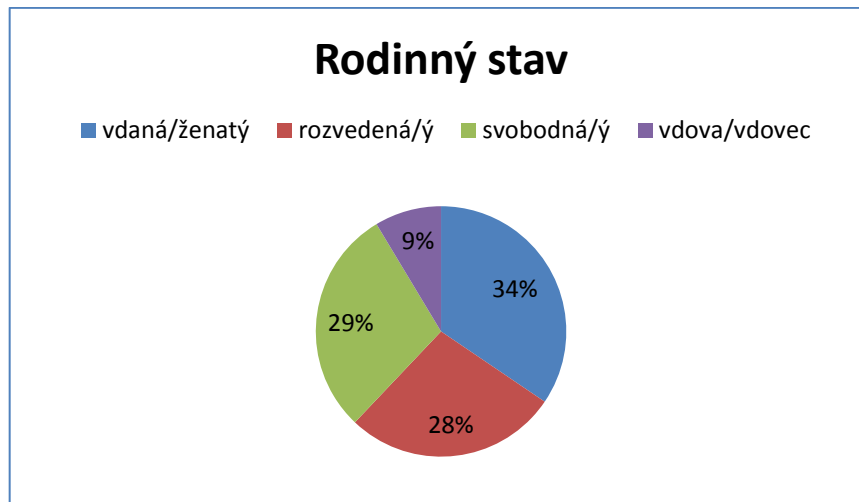

Graf č. 2: Věk

Druhým vstupním údajem byl věk respondentů. Jednalo se o uzavřenou otázku, osoby byly rozděleny dle věkových kategorií takto: 20 - 30 let, 31 - 40 let, 41 - 50 let, 51 - 60 let. Ve věku 20 - 30 let odpovědělo 13 osob, ve věku 31 - 40 let odpovědělo nejvíce osob, bylo jich 23. Další věkovou kategorií byl věk osob 41 - 50 let, kde se jednalo o 16 zastoupení tohoto věku. Zbylých 6 respondentů bylo ve věku 51 - 60 let.

3. Jaký je Váš rodinný stav?

stav	vdaná	rozvedená	svobodná	vdova
	ženatý	rozvedený	svobodný	vdovec
četnost	20	16	17	5

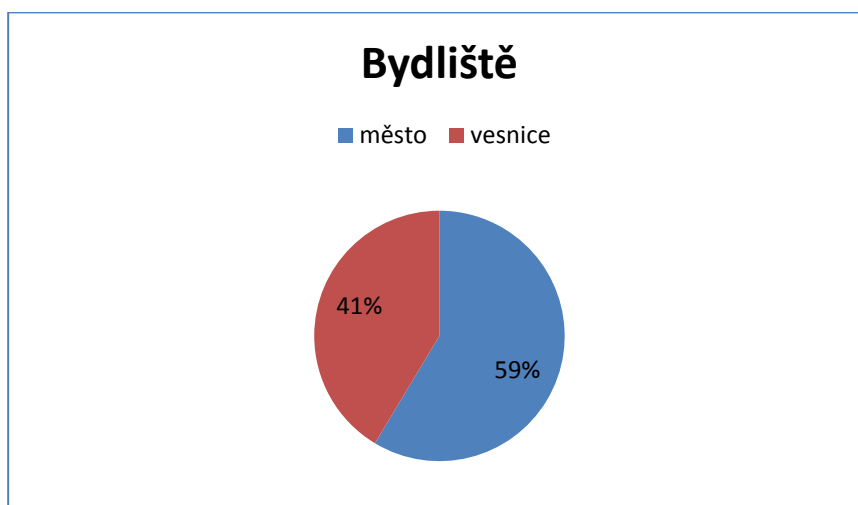

Graf č. 3: Rodinný stav

Další otázka byla rovněž vstupním údajem a týkala se rodinného stavu dotazovaných. Ve stavu vdaná/ženatý odpovědělo 20 osob, rozvedených bylo 16 osob, svobodných 17 a ovdovělých 5 respondentů. Z výsledku šetření vyplývá, že procento sezdaných párů i rozvedených je přibližně stejný počet. Z dalších otázek v dotazníku je také patrné to, že i hodně svobodných lidí má děti a žije v trvalém svazku.

4. Kde bydlíte?

město	vesnice
34	24

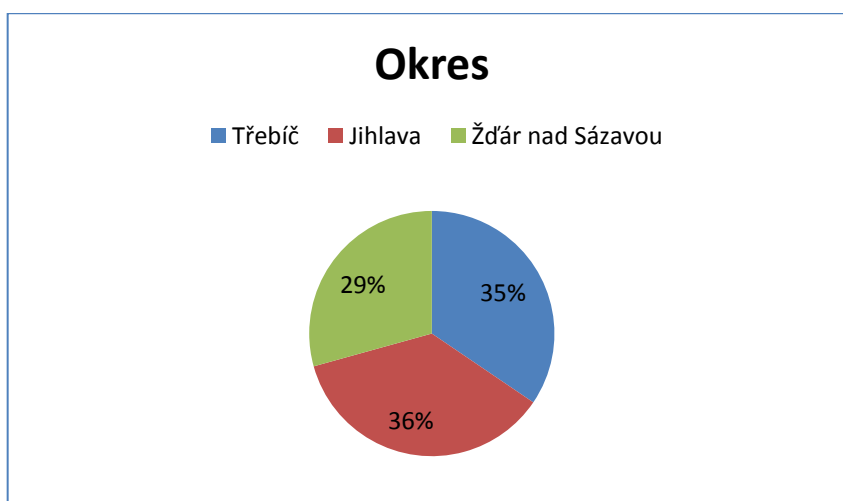

Graf č. 4: Bydliště

Z celkového počtu 58 dotazovaných žije ve městě 34 respondentů (59 %), dalších 24 žije na venkově (41 %). Otázka rovněž patřila ke vstupním údajům a byla uzavřená.

5. Ve kterém okrese bydlíte?

okres	Třebíč	Jihlava	Žďár nad Sázavou
četnost	20	21	17

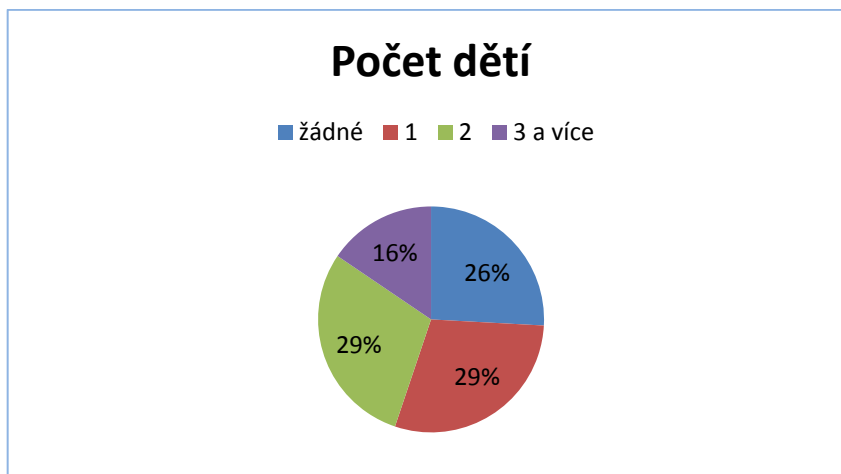

Graf č. 5: Okres

U páté uzavřené otázky odpovídali respondenti z okresu Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou. V třebíčském okrese bylo 20 osob, které vyplnily dotazník, v jihlavském 21 a ve žďárském okrese odpovídalo 17 osob. Otázka se týkala územního rozložení, přičemž počet odpovídajících respondentů v jednotlivých okresech byl přibližně stejný.

6. Kolik máte dětí?

počet dětí	žádné	1	2	3 a více
četnost	15	17	17	9

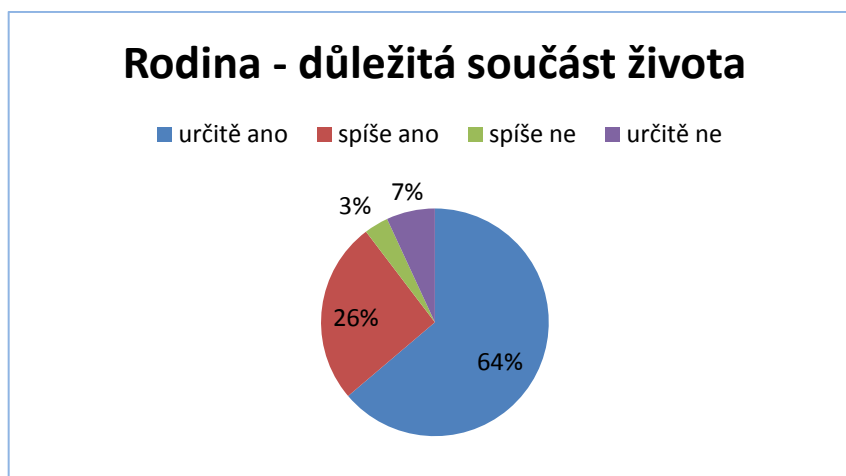

Graf č. 6: Počet dětí

Následující tabulka i graf vyznačují počet dětí u zkoumaného vzorku 58 osob. Z celkového počtu dotazovaných odpovědělo 15 osob, že nemá děti vůbec, 17 respondentů mělo jedno dítě. Výsledky dále ukazují, že rovněž 17 osob má děti dvě. Tři a více dětí patří zbylým 9 respondentům. Tudíž největší zastoupení mají rodiny s jedním a se dvěma dětmi.

7. Je rodina důležitou součástí Vašeho života?

určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
37	15	2	4

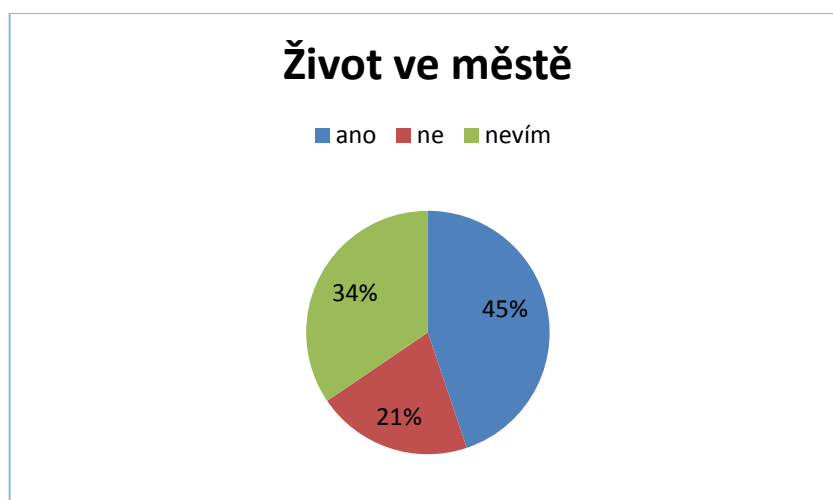
Graf č. 7: Rodina - důležitá součást života

Pro většinu lidí je rodina nejdůležitější součástí života. A tak by to opravdu mělo být! Proto jsem moc ráda za daný výsledek, kdy 37 respondentů (64 %) odpovědělo, že určitě ano. Následně dalších 15 osob (26 %) odpovědělo, že spíše ano. Pouze dva lidé uvedli,

že spíše ne a čtyři osoby, že určitě ne. U tohoto malého procenta lidí s negativním výsledkem se dá proto předpokládat, že nejsou či nebyli šťastní ve své vlastní rodině. Tato otázka patřila k otázkám polouzavřeným.

8. Myslíte si, že se lépe žije ve městě?

ano	ne	nevím
26	12	20

Graf č. 8: Život ve městě

Nejvíce osob uvedlo, že se lépe žije ve městě. Takto odpovědělo 26 respondentů, což představuje celých 45 %. Tato otázka souvisí s hypotézou H₁.

Proč?

lepší přístup ke všemu	3
více obchodů	2
odpadá dojíždění za prací	6
více pracovních míst	4
možnost kulturního vyžití	7
děti nemusí dojíždět do školy	4
nevyplněno	32

45 % respondentů odpovědělo, že se lépe žije ve městě. Město podle nich nabízí lepší přístup ke všemu, je zde více pracovních příležitostí a větší možnost kulturního vyžití. Ani děti nemusí dojíždět do školy či do kroužků. Z celkového počtu dotazovaných 12 osob ovšem důvod nevedlo. Pouze 12 respondentů, tj. 21 %, odpovědělo, že ne. Podle nich není lepší bydlet ve městě, protože mají rádi klidné prostředí. A ve městě je větší ruch a horší ovzduší. Tato osmá otázka patřila k otázkám polootevřeným.

9. Myslíte si, že se lépe žije na vesnici?

ano	ne	nevím
11	25	22

Graf č. 9: Život na vesnici

Na tuto otázku odpovědělo celkem 58 respondentů, z toho 19 % uvedlo, že se na vesnici žije lépe. Více osob se ale domnívá, že se lépe žije ve městě. Město volilo 43 % dotazovaných.

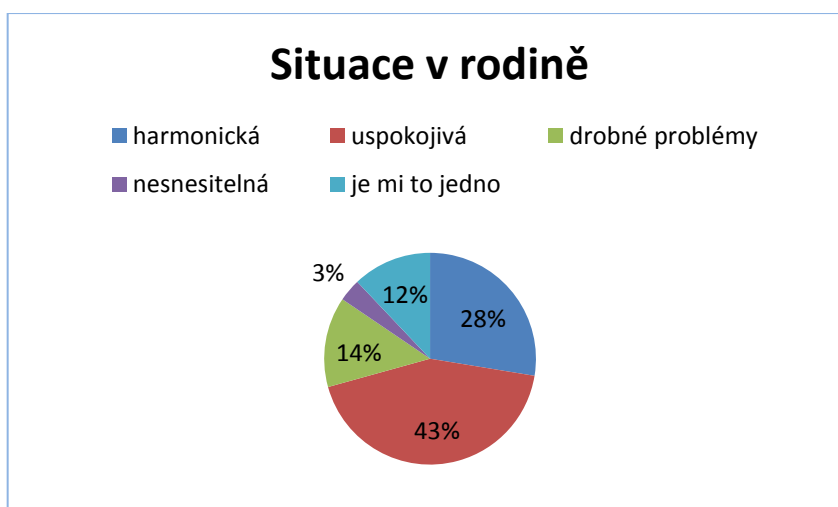
Proč?

na vesnici je větší klid	7
možnost lepšího obydlí	1
lepší ovzduší	3
nevýhoda - dojíždění za prací	4
nevýhoda - nemožnost kulturního vyžití	7
neuvedeno	36

V souvislosti s otázkou předcházející je devátá otázka tzv. kontrolní. I zde se potvrdilo, že se lépe žije lidem ve městě. Opět se jedná o okresy Třebíč, Jihlavu a Žďár nad Sázavou. Jen menší procento (19 %) osob uvedlo, že jsou spokojenější na vesnici, protože je zde větší klid, lidé mají lepší obydlí i ovzduší, ovšem nevýhodou zůstává nemožnost kulturního vyžití a dojíždění za prací.

10. Situaci ve Vaší rodině byste charakterizoval/a jako:

harmonickou	16
uspokojivou	25
máme nějaké problémy	8
nesnesitelnou	2
je mi to jedno	7

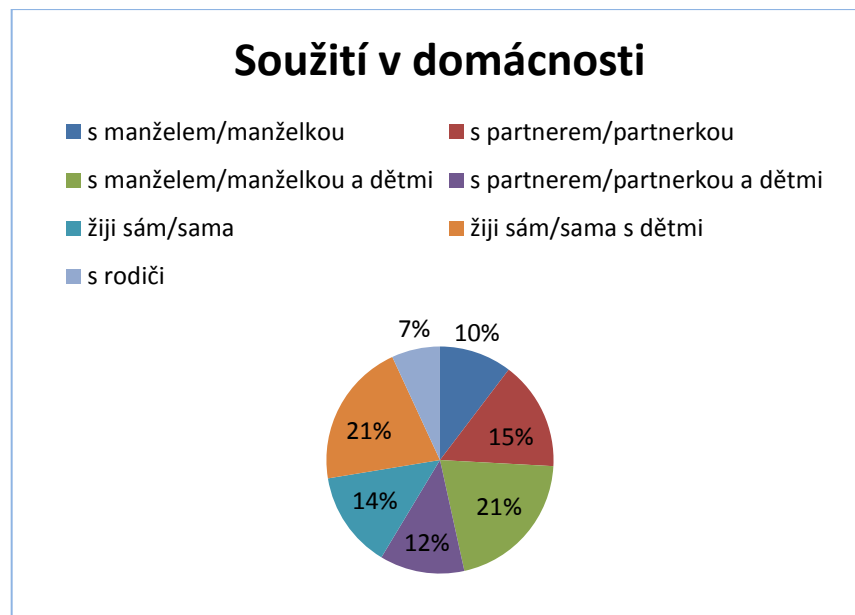

Graf č. 10: Situace v rodině

Desátá otázka charakterizuje vztahy v rodině. Jedná se o otázku uzavřenou. Nejvíce osob hodnotilo svou situaci v rodině jako uspokojivou, bylo jich 43 %. Harmonickou domácnost má 28 % dotazovaných. 8 z nich má doma nějaké drobné problémy, což představuje 14 %. V nesnesitelném prostředí žijí 3 % respondentů. A zbylých 12 % uvedlo, že jim to je jedno, nikterak to neřeší.

11. Ve své rodině žijete společně s:

manželem/manželkou	6
partnerem/partnerkou	9
manželem/manželkou a dětmi	12
partnerem/partnerkou a dětmi	7
žiji sám/sama	8
žiji sám/sama s dětmi	12
rodiči	4

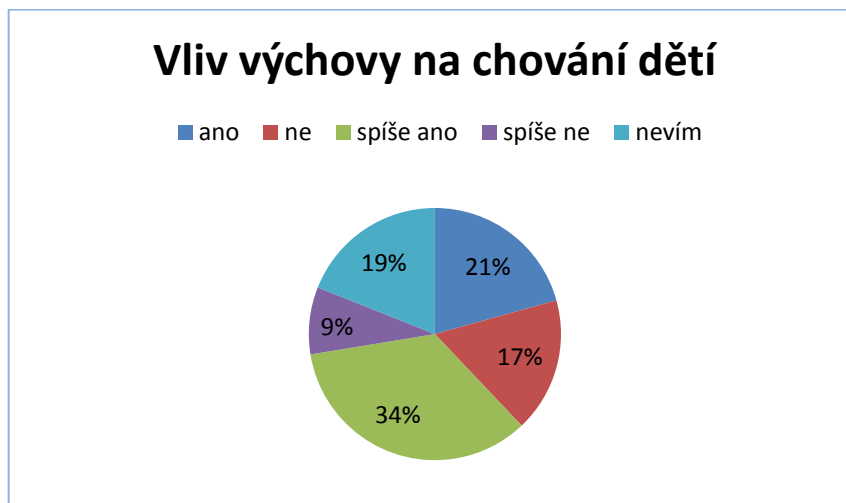

Graf č. 11: Soužití v domácnosti

Ve společné domácnosti manželů a dětí žije 21 % dotazovaných. Překvapivě velké procento, také 21 %, žije pouze samo s dětmi. A jsou to především ženy samoživitelky. Dalších 15 % respondentů žije s partnerem či partnerkou, ale děti zatím nemají. 12 % je v partnerském vztahu i s dětmi, 14 % žije úplně sama. Naopak v manželském svazku bez dětí žije 10 % osob a posledních 7% žije se svými rodiči. Tato otázka ohledně rodinného soužití patřila také do uzavřených otázek.

12. Myslíte si, že Vaše výchovné působení ovlivňuje chování vašich dětí ve společnosti?

ano	ne	spíše ano	spíše ne	nevím
12	10	20	5	11

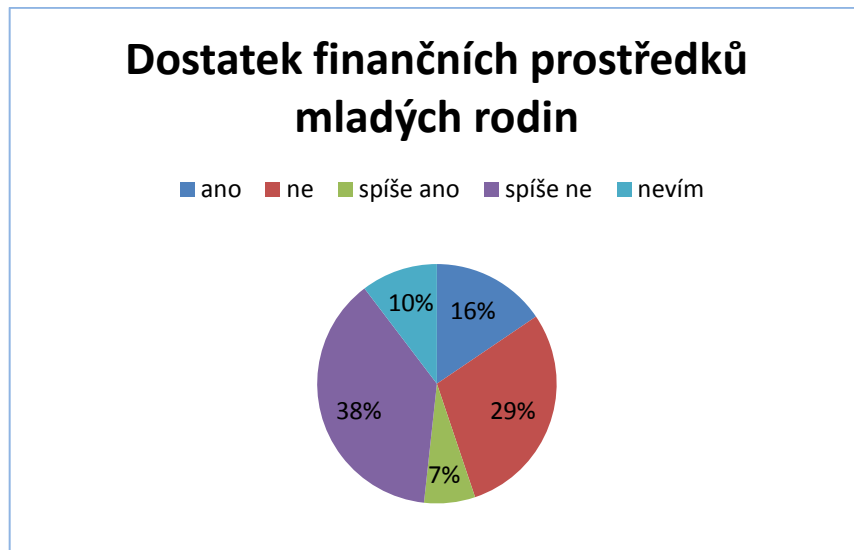

Graf č. 12: Vliv výchovy na chování dětí

Jak nám ukazují výsledky, tak 34 % respondentů uvedlo, že chování našich dětí je spíše naší výchovou opravdu ovlivněno. Dalších 21 % si také myslí, že ano. 17 % se naopak domnívá, že výchova nemá na chování dětí ve společnosti žádný vliv. Odpověď “nevím” uvedlo 19 % dotazovaných. Pouze 9 % odpovědělo, že spíše ne. Já osobně si myslím, že výchova dítěte je velice důležitá při utváření osobnosti, že je třeba jí věnovat maximální pozornost. Jinak tato otázka patřila k polouzavřeným otázkám.

13. Myslíte si, že mají dnešní mladé rodiny dostatek finančních prostředků?

ano	ne	spíše ano	spíše ne	nevím
9	17	4	22	6

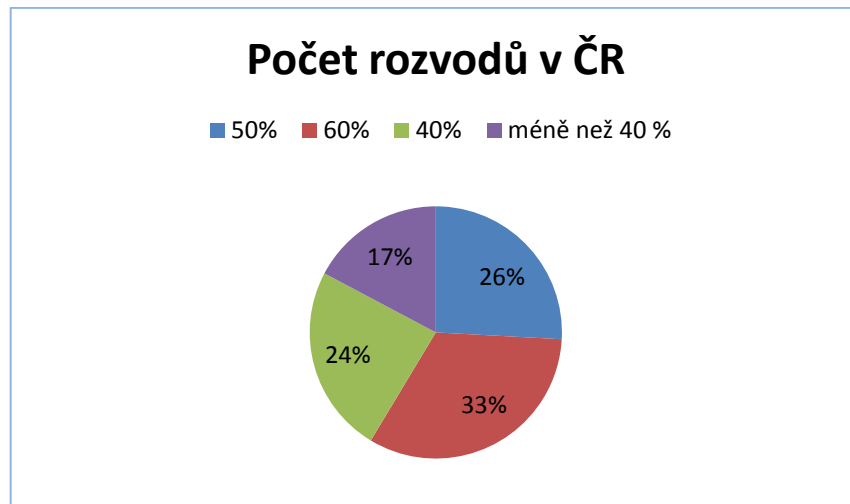

Graf č. 13: Dostatek finančních prostředků mladých rodin

Mají dnešní mladé rodiny dostatek finančních prostředků? Takto zní 13. otázka položená v dotazníku. Touto otázkou ověřuji hypotézu H_3 . Jak z uvedeného grafu vyplývá, tak nejvíce osob uvedlo, že mladé rodiny spíše nemají dostatek finančních prostředků. Bylo jich 38 %. Také odpověď nesouhlasu potvrdilo dalších 29 % osob. Pouze 7 % si myslí, že mladé rodiny finanční prostředky spíše mají. 16 % odpovědělo, že finanční situace mladých rodin je dostatečná. Posledních 10 % uvedlo, že neví. Z výsledku šetření je ovšem patrné, že mladé rodiny dostatek finančních prostředků nemají.

14. Kolik si myslíte, že je dnes rozvodů v ČR?

50 %	60 %	40 %	méně než 40 %
15	19	14	10

Graf č. 14: Počet rozvodů v ČR

Respondenti ze tří okresů (Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou) odpovídali takto: nejvyšší rozvodovost, tedy 60%, uvedlo 19 dotazovaných osob, což představuje 33 %. Odpověď 50% rozvodovost volilo 26 % respondentů. Dalších 24 % uvedlo rozvodovost 40% a zbylou možnost rozvodovosti méně než 40 % volilo 17 % osob. Tato otázka se vztahovala k hypotéze H₂.

15. Z jakého důvodu si myslíte, že k rozvodům dochází?

manželé si nerozumí	9
každý chce něco jiného	10
manžel chce mít naprostou volnost	7
manžel nemá zájem o další soužití, ani o děti	12
manželka není s manželem spokojená	7
velkou roli hraje ekonomické hledisko	2
manžel si našel někoho jiného	7
manželka si našla někoho jiného	3
nevím	1

Graf č. 15: Důvody rozvodů

Důvodů k ukončení manželství může být v dnešní době celá řada. Z výsledku šetření z výše uvedené tabulky i grafu je patrné, že se respondenti nejčastěji domnívají, že manžel nemá zájem o další soužití, ani o děti. Zde odpovědělo 21 % dotazovaných. Dále 17 % uvedlo, že každý z manželů chce něco jiného. 16 % napsalo, že manželé si prostě nerozumí. Výsledek 12 % volili respondenti u tří odpovědí: manžel chce mít naprostou volnost, manželka není s manželem spokojená a manžel si našel někoho jiného. 5% výsledek vyšel u otázky, že si manželka našla někoho jiného. Role ekonomického hlediska připadla 3 % dotazovaných. A zbývající 2 % osob charakterizovala svou odpověď jako “nevím”.

16. Vidíte rozdíl mezi manželstvím a partnerstvím na funkci rodiny?

ano	ne	nevím
13	17	29

Graf č. 16: Rozdíl mezi manželstvím a partnerstvím

49 % respondentů odpovědělo, že neví, zda je rozdíl mezi manželstvím a partnerstvím na funkci rodiny. Dalších 29 % uvedlo, že v tom žádný rozdíl nevidí. Zbýlých 22 % respondentů rozdíl mezi manželstvím a partnerstvím vidělo. Tato první část 16. otázky patří k otázkám uzavřeným, druhá pak k otázkám otevřeným.

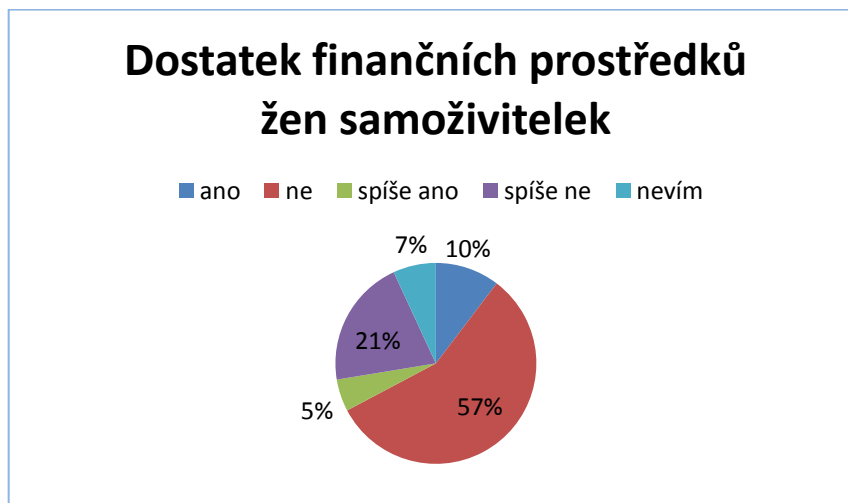
Proč?

rodina primární je nejvíce	4
partnerství není úplná rodina	2
v manželství je více hádek	1
v partnerství - využití sociálních dávek	4
manželství - vztah legální s pečeti	2
neuvedeno	45

Pouze 22 % dotazovaných rozdíl mezi manželstvím a partnerstvím uvedlo. Respondenti měli na určené místo vepsat, z jakého důvodu se domnívají, že tomu tak je. Největší rozdíl viděli v tom, že se domnívají, že primární rodina je nejvíce a kdo žije ve volném vztahu, tak často z důvodu využívání sociálních dávek. Někteří uvedli, že partnerství není úplná rodina, je to pouze na dobu přechodnou. Naopak manželství je legální vztah s pečeti. Jeden respondent pak uvedl, že v manželství je více hádek než v partnerském vztahu, protože v partnerském vztahu se prý na souznění vztahu stále pracuje.

17. Myslíte si, že mají ženy samoživitelky, pečující o své děti, dostatek finančních prostředků?

ano	ne	spíše ano	spíše ne	nevím
6	33	3	12	4

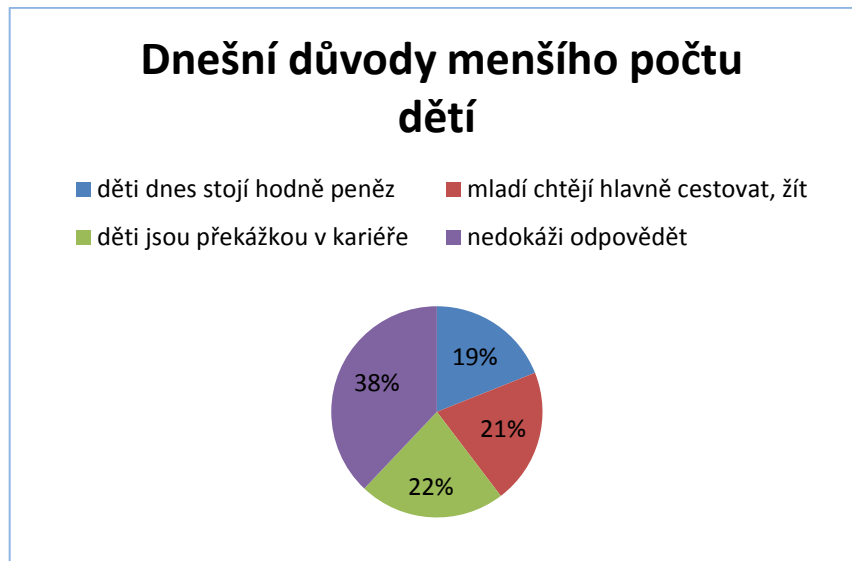

Graf č. 17: Dostatek finančních prostředků žen samoživitelek

V okrese Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou se jednoznačně potvrdilo, že ženy samoživitelky nemají dostatek finančních prostředků pro své děti. Takto odpovědělo 57 % osob. Další odpovědí bylo spíše ne, což představovalo ještě 21 %. Odpověď “ano” volilo 10 % lidí. Spíše ano uvedlo 5 % dotazovaných a “nevím” napsalo 7 % osob. Tato otázka patřila do otázek polouzavřených.

18. Co si myslíte o tom, že se dnes rodí méně dětí než dříve?

děti dnes stojí hodně peněz	11
mladí lidé chtějí hlavně cestovat, užívat si	12
děti jsou překážkou v kariéře	13
nedokáží odpovědět	22

Graf č. 18: Dnešní důvody menšího počtu dětí

V dnešní době je statisticky dokázáno, že se rodí méně dětí než tomu bylo dříve. Proto jsem se v poslední otázce dotazníku zeptala na několik důvodů dané skutečnosti. A jaké byly výsledky? Nejvíce respondentů, celých 38 %, nedokázalo odpovědět. Dalších 22 % tázaných uvedlo, že děti jsou překážkou v kariéře. 21 % volilo možnost, že mladí lidé chtějí hlavně cestovat, něco zažít, užívat si. Posledních 19 % napsalo, že děti dnes stojí hodně peněz. Možná z tohoto důvodu má také mnoho rodin dnes jen jedno dítě. Tato otázka byla uzavřená.

Ověření hypotéz:

Hypotézy se potvrdily.

H₁: Domnívám se, že rodiny žijící ve městě jsou spokojenější než lidé žijící na venkově.

Tato **hypotéza se potvrdila**. V dotazníku se vztahovala k osmé otázce: „Myslíte si, že se lépe žije ve městě?“. Výsledek byl jednoznačný, 26 osob, tj. 45 % odpovědělo „ano“. Dotazování byli respondenti ze tří okresů: Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou. 21 % osob odpovědělo „ne“ a 34 % „nevím“. Dle respondentů život ve městě nabízí lepší přístup ke všemu, má více pracovních příležitostí a větší možnost kulturního vyžití. Ani děti nemusí dojíždět do školy či do kroužků. Naopak výhodou života na vesnici je klidnější prostředí než ve městě.

H₂: Myslím, že dnešních 50 % dětí žije v rozvrácených rodinách.

Druhá hypotéza se rovněž potvrdila a vztahovala se ke 14. otázce: „Kolik si myslíte, že je dnes rozvodů v ČR?“. Nejvíce dotazovaných (33 %) uvedlo, že je dnes dokonce rozvodů až 60 %. Odpověď 50% rozvodovost volilo 26 % respondentů. Dalších 24 % uvedlo rozvodovost 40%. Méně než 40% rozvodovost pak volilo 17 % osob. Mezi nejčastější důvody ukončení manželství bylo to, že každý z partnerů chce něco jiného. Páry si nerozumí, manžel nemá zájem o další soužití, ani o děti a chce mít naprostou volnost. 12 % respondentů uvedlo, že manželka není s manželem spokojená, manžel si našel někoho jiného. Dále pak role ekonomického hlediska připadla 3 % dotazovaných.

H₃: Předpokládám, že většině mladých rodin dnes chybí dostatek finančních prostředků.

I u **třetí hypotézy došlo k jejímu potvrzení**. Tato hypotéza souvisela se 13. otázkou: „Myslíte si, že mají dnešní mladé rodiny dostatek finančních prostředků?“. Nejvíce (38 %) respondentů odpovědělo, že mladé rodiny spíše nemají dostatek finančních prostředků. 29 % osob jednoznačně uvedlo, že ne. Jen 7 % dotázaných odpovědělo, že rodiny potřebné finance spíše mají. 16 % pak napsalo, že ano. 10 % lidí nevědělo. Z tohoto výsledku dotazníkového šetření je patrné, že mladé rodiny dostatek finančních prostředků nemají. Proto byla i poslední hypotéza potvrzena.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce „**Soudobá rodina, její formy a proměny**“ bylo charakterizovat a specifikovat soudobou rodinu, její formy a proměny v rámci historického vývoje. Popsat formy dnešního soužití, vymezit problémy současné rodiny i vliv výchovného prostředí na rozvoj dítěte. Za pomoci odborné literatury jsem se snažila v **teoretické části** mé bakalářské práce charakterizovat **rodinu tradiční, moderní a postmoderní**. Dále vymezit pojem **rodiny z hlediska práva, psychologie i sociologie**. Uvést **funkce, formy a problémy dnešní rodiny**. Také **vliv výchovného prostředí na dítě**. Poslední část práce patřila **praktické - výzkumné části**, kde bylo hlavním **cílem zjistit spokojenost rodin žijících ve městech a na vesnicích na Vysočině**.

V **první části** práce jsem se zaměřila na historický vývoj rodiny. Rodina se po staletí formovala **od tradiční rodiny až do dnešní podoby**. Současná postmoderní rodina je ovlivněna podmínkami politickými, ekonomickými i sociálními. Pro společnost naší doby jsou příznačné tyto trendy týkající se rodin: tendence odkládat sňatky a rození dětí na dobu co nejpozdější, tendence zakládat rodinu bez legálního sňatku, zvyšování rozvodovosti, pokles ochoty lidí po rozvodu vstupovat do dalšího svazku a omezovat počet dětí v rodině, popř. nemít děti vůbec. Tyto trendy ukazují na sílící prosazování zájmů individuálních nad zájmy rodinnými.⁸⁸

Ve **druhé části** práce **charakterizuji rodinu z hlediska práva, psychologie a sociologie**. Rodinu z hlediska práva upravuje a vymezuje zákon o rodině, který se zabývá manželstvím, vztahy mezi rodiči a dětmi a vyživovací povinností. Rodina z hlediska psychologie je chápána jako systém, který je souborem částí a vztahů mezi nimi. Zde je důležitá komunikace a zdravé mezilidské vztahy. Rodina z pohledu sociologie je chápána jako velká domácnost. Je to společenství lidí, kteří spolu bydlí, pod jednou střechou pak společně hospodaří. Všechny tyto disciplíny se navzájem prolínají.

Třetí část je **věnována funkcím rodiny a formám dnešního soužití**. Rovněž v této kapitole popisují i **problémy dnešních rodin**. Nejčastěji se jedná o **rozvod** rodičů. Také se zabývám tím, jaký vliv má výchovné působení rodičů na dítě. Dále se pozastavuji u sociálního prostředí školy, města a venkova.

⁸⁸ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1993, s. 35

Poslední, **čtvrtá**, část práce se zaměřila na **praktické získávání informací** pomocí **dotazníkové metody**. Dochází zde k vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření rodin na Vysočině. Jednalo se o rodiny žijící v okrese Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou. Cílem bylo zjistit prostřednictvím 18 otázek v dotazníku, zda jsou rodiny spokojenější s životem ve městě či na vesnici, kolik dětí dnes žije v rozvrácených rodinách a zda mají mladé rodiny dostatek finančních prostředků. Zároveň byly stanoveny **tři hypotézy**, které byly následně **potvrzeny**.

Cílem této praktické části bakalářské práce bylo stanovení a **ověření tří hypotéz**. První hypotéza se vztahovala ke spokojenosti rodin žijících ve městě a na venkově. Tato hypotéza se potvrdila, 45 % dotazovaných z okresu Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou odpovědělo, že lidé ve městě jsou spokojenější než lidé žijící na vesnici. Město podle nich nabízí nejen více pracovních příležitostí, ale i dostupnost všeho, možnost kulturního vyžití. Odpadá i dojíždění dětí do škol, do kroužků a dospělých do zaměstnání. Co se týče druhé hypotézy, tak ta zase potvrdila, že dnešních 50 % dětí žije v rozvrácených rodinách. 33 % osob v dotazníkovém šetření dokonce uvedlo, že rozvodů je až 60 %. Tento výsledek je tedy alarmující. I třetí hypotéza byla verifikována a souvisela s tím, že dnešní mladé rodiny nemají dostatek finančních prostředků. Zde 38 % respondentů odpovědělo, že mladé rodiny spíše nemají dostatek financí. 29 % osob pak volilo možnost, že mladé rodiny finančně zabezpečeny nejsou. Tímto výsledkem byly tedy všechny **tři hypotézy potvrzeny**.

Na závěr bych chtěla říct, že rodina z pohledu sociální pedagogiky stále zůstává prvotním prostředím působícím na dítě. Patříčná výchova pak ovlivňuje jeho vývoj a zároveň určuje jeho směr a pohled na budoucnost. Kompletní rodina je nejdůležitější pro zdravý a nerušený vývoj dítěte. Zde ovšem hovoříme o rodině fungující. Pokud by se snad jednalo o rodinu, kde se vyskytují některé patologické jevy, pak to pro dítě nejvhodnější prostředí není. V tomto případě je lepší, když bude dítě vyrůstat i třeba jen u jednoho z rodičů. Různé hádky a častá nedorozumění žádné šťastné chvíle pro zdravý vývoj dítěti nepřinesou. Podle mého názoru dítě potřebuje klidné prostředí plné lásky, bezpečí a pohody. **Rodina je největší hodnotou**, která se dá těžko nahradit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Prameny

1. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

Literatura

2. BAKALÁŘ, E. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Karolinum, 2006, 124 s. ISBN 80-246-1089-2.
3. BAUEROVÁ, J., BÁRTOVÁ, E. *Proměny ženy v rodině, práci a ve veřejném životě*. Praha: Svoboda, 1987, 306 s.
4. DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicentrum - zdravotnické nakladatelství, 1986, 140 s. ISBN 08-040-86.
5. HORSKÝ, J., SELIGOVÁ, M. *Rodina našich předků*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, 143 s. ISBN 80-7106-195-6.
6. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
7. JILČÍK, T., ZAPLETAL, L. *Sociologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008, 71 s.
8. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
9. KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 63 s.
10. MÁCHOVÁ, J. *Spor o rodinu*. Praha: Mladá Fronta, 1970, 127 s.
11. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1994, 108 s. ISBN 80-7178-006-5.
12. MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
13. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994, 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
14. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
15. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8.

16. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1.vyd. Praha: Portál, 2002, 207 s. ISBN 80-7178-624-1.
17. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*, Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
18. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: SLON, 2008, 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
19. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 251 s. ISBN 80-85850-75-3.
20. MUSELÍKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, Z., VODIČKOVÁ, M. *Právo v sociální oblasti*. Brno: Institut mezioborových studií, 2012, 157 s.
21. RADVAN, E., VAVŘÍK, M. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, 57 s.
22. RYSKA, R. *Právo*. Praha: FORTUNA, 1997, 176 s. ISBN 80-7168-291-8.
23. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998, 268 s. ISBN 80-85931-48-6.
24. SINGLY, F. DE. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-7178-249-1.
25. SMITH, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 183 s. ISBN 80-7178-906-2.
26. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 173 s. ISBN 80-7178-559-8.
27. VAVŘÍK, M. *Vybrané sociologické problémy*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 66 s.
28. VÍZDAL, F. *Sociální psychologie I*, Brno: Institut mezioborových studií, 2010, 140 s.

Internetové zdroje

29. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Rodina> [4. 11. 2012]
30. <http://www.odmaturuj.cz/sociologie/sociologie-soucasne-rodiny-francois-de-singly/> [20. 11. 2012]
31. <http://www.trestni-rizeni.com/ZR/zr-obs.html> [20. 11. 2012]
32. http://www.ff.upol.cz/uploads/media/psychologie_rodiny_01.pdf [21. 11. 2012]
33. www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/syl/psr-jilkova.doc [20. 11. 2012]
34. <http://rozvodmanzelstvi.blogspot.cz/2010/10/zakon-o-rodine-zakon-c-941963-sb.html> [20. 11. 2012]

35. <http://www.kebrle.cz/katdocs/FamiliarisConsortio.htm> [21. 11. 2012]
36. <http://www.madaras.szm.com/PaPZ/pulenova.doc> [21. 11. 2012]
37. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Registrovane> [21. 11. 2012]
38. <http://referaty-seminarky.cz/rodinne-prostredi-a-jeho-vliv-na-osobnost-ditete/> [21. 11. 2012]
39. studium.klimesfilm.cz/sociologie_soucasne_rodiny.pdf [18. 11. 2012]
40. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/obecne-k-rodinnemu-pravu.html> [20. 11. 2012]
41. http://is.muni.cz/th/105535/pedf_m/DIPLOMKA.CELA.txt [21. 11. 2012]
42. http://dspace.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/5200/cibulka_2008_bp.pdf?sequence=1 [22. 11. 2012]
43. http://vych.poskolak.cz/files/otazky/psy_rodina_vychovne_styly.pdf [28. 2. 2013]
44. http://www.mpsv.cz/files/clanky/14232/prezentace_OSPOD.pdf [16. 3. 2013]

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Pohlaví

Graf č. 2: Věk

Graf č. 3: Rodinný stav

Graf č. 4: Bydliště

Graf č. 5: Okres

Graf č. 6: Počet dětí

Graf č. 7: Rodina - důležitá součást života

Graf č. 8: Život ve městě

Graf č. 9: Život na vesnici

Graf č. 10: Situace v rodině

Graf č. 11: Soužití v domácnosti

Graf č. 12: Vliv výchovy na chování dětí

Graf č. 13: Dostatek finančních prostředků mladých rodin

Graf č. 14: Počet rozvodů v ČR

Graf č. 15: Důvody rozvodů

Graf č. 16: Rozdíl mezi manželstvím a partnerstvím

Graf č. 17: Dostatek finančních prostředků žen samoživitelek

Graf č. 18: Dnešní důvody menšího počtu dětí

SEZNAM PŘÍLOH

P I Vzor dotazníku

P II Údaje Krajské správy ČSÚ v Jihlavě

PŘÍLOHA P I: VZOR DOTAZNÍKU

Dotazník

Dobrý den,

v současnosti píšete bakalářskou práci na téma **Soudobá rodina, její formy a proměny**. Pokud jste osoba ve věku 20 - 60 let, pak Vás prosím o vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník je anonymní, týká se rodiny, rodinných vztahů a rodinného prostředí. Zakroužkujte prosím správnou odpověď a na vyznačené místo vepište požadovanou informaci. Všechny odpovědi budou užity pouze pro moji bakalářskou práci.

- 1. Uveďte své pohlaví.**
 - a) žena
 - b) muž

- 2. Kolik je Vám let?**
 - a) 20 - 30
 - b) 31 - 40
 - c) 41 - 50
 - d) 50 - 60

- 3. Jaký je Váš rodinný stav?**
 - a) vdaná/ženatý
 - b) rozvedená/rozvedený
 - c) svobodná/ý
 - d) vdova/vdovec

- 4. Kde bydlíte?**
 - a) město
 - b) vesnice

- 5. Ve kterém okrese bydlíte?**
 - a) Třebíč
 - b) Jihlava
 - c) Žďár nad Sázavou

- 6. Kolik máte dětí?**
 - a) žádné
 - b) 1
 - c) 2
 - d) 3 a více

- 7. Je rodina důležitou součástí Vašeho života?**
 - a) určitě ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) určitě ne

- 8. Myslíte si, že se lépe žije ve městě?**
 - a) ano
 - b) ne
 - c) nevím

Proč?

.....

9. Myslíte si, že se lépe žije na vesnici?

- a) ano b) ne c) nevím

Proč?

.....

10. Situaci ve Vaší rodině byste charakterizoval/a jako:

- a) harmonickou
b) uspokojivou
c) máme nějaké problémy
d) nesnesitelnou
e) je mi to jedno

11. Ve své rodině žijete společně s:

- a) manželem/manželkou
b) partnerem/partnerkou
c) manželem/manželkou a dětmi
d) partnerem/partnerkou a dětmi
e) žiji sám/sama
f) žiji sám/sama s dětmi
g) rodiči

12. Myslíte si, že Vaše výchovné působení ovlivňuje chování vašich dětí ve společnosti?

- a) ano b) ne c) spíše ano d) spíše ne e) nevím

13. Myslíte si, že mají dnešní mladé rodiny dostatek finančních prostředků?

- a) ano b) ne c) spíše ano d) spíše ne e) nevím

14. Kolik si myslíte, že je dnes rozvodů v ČR?

- a) 50 %
b) 60 %

- c) 40 %
- d) méně než 40 %

15. Z jakého důvodu si myslíte, že k rozvodům dochází?

- a) manželé si nerozumí
- b) každý chce něco jiného
- c) manžel chce mít naprostou volnost
- d) manžel nemá zájem o další soužití, ani o děti
- e) manželka není s manželem spokojená
- f) velkou roli hraje ekonomické hledisko
- g) manžel si našel někoho jiného
- h) manželka si našla někoho jiného
- i) nevím

16. Vidíte rozdíl mezi manželstvím a partnerstvím na funkci rodiny?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Proč?

.....

17. Myslíte si, že mají ženy samoživitelky, pečující o své děti, dostatek finančních prostředků?

- a) ano
- b) ne
- c) spíše ano
- d) spíše ne
- e) nevím

18. Co si myslíte o tom, že se dnes rodí méně dětí než dříve?

- a) děti dnes stojí hodně peněz
- b) mladí lidé chtějí hlavně cestovat, užívat si
- c) děti jsou překážkou v kariéře
- d) nedokáží odpovědět

Děkuji za Váš čas a pravdivé odpovědi.

Věra Řezáčová

PŘÍLOHA P II: ÚDAJE KRAJSKÉ SPRÁVY ČSÚ V JIHLAVĚ

Vybrané údaje za Kraj Vysočina - obyvatelstvo:

	2000	2005	2010	2011
Počet obyvatel celkem (stav k 31. 12.)	512233	510767	514569	511937
Živě narození	4711	5070	5357	5075
Zemřelí	5286	5339	5105	5031
Sňatky	2625	2428	2216	2167
Rozvody	1148	1247	1328	1105

Vybrané ukazatele za okres Třebíč:

	2000	2005	2010	2011
Počet obyvatel	114642	113873	113590	113330
Živě narození	1069	1139	1110	1088
Zemřelí	1167	1204	1109	1118
Sňatky	575	576	510	486
Rozvody	284	288	275	283

Vybrané ukazatele za okres Jihlava:

	2000	2005	2010	2011
Počet obyvatel	109915	110477	112707	112181
Živě narození	988	1123	1261	1170
Zemřelí	1182	1103	1150	1043
Sňatky	602	579	521	498
Rozvody	269	296	301	212

Vybrané ukazatele za okres Žďár nad Sázavou:

	2000	2005	2010	2011
Počet obyvatel	119664	119159	119718	118875
Živě narození	1135	1208	1262	1182
Zemřelí	1097	1166	1145	1118
Sňatky	603	533	490	518
Rozvody	238	286	329	233

Tyto údaje byly získány dne 5. 2. 2013 na Krajské správě ČSÚ v Jihlavě.